Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

IRAE ENERGIA AD MORBOS PRODUCENDUM,

Quam

SUB AUSPICIIS SUMMI NUMINIS,

GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ IN ALMA REGIA FRIDERICIANA CONSENSU,

PRÆSIDE

D. MICHAELE ALBERTI,

POTENTISS. REGIS BORUSSIÆ CONSILIAR. AULICO, MEDICINÆ ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO, ACADEM. CÆSAR. NAT. CURIOS. COLLEGA,

FACULTATIS MEDICÆ DECANO SPECTATISSIMO,

DNO. PATRONO, AC PROMOTORE SUO OMNI HONORIS atque OBSERVANTIAE CULTU PROSEQUENDO,

PRO GRADU DOCTORIS

Summisque in arte Medica Honoribus, Inſignibus ac Privilegiis rite ac decenter obtinendis,

Horis ante- & pomeridianis. d. Januar. MDCCXX.

IN AUDITORIO MAJORI

ſub publico eruditorum examine ſtabilitum ibit

AUCTOR ET RESPONDENS

IOANNES MARTINUS HOEPPIUS

Weiſſenſeenſis.

HALAE MAGDEBURGICAE,

Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr.

Theſ. I.

IRam atque Iracundiam qualis intercedat *differentia ac diſtinctio*, vt pæne ſupervacuum videri poſſet meminiſſe; ita aliquid tamen in noſtram rem faciet, paucis adferre. Ubi nimirum ex antiquiſſimarum non ſolum linguarum, ſed & noſtratium hodieque receptarum, vt familiariſſimo, cuilibet notisſimo, inprimis circa ſimilem differitatem, vſu, ita ex ipſius rei veluti natura, nemo vtique ignorauerit, inter *Iram*, Græcis ὀργὴν, & *Iracundiam*, quam Græci ὀργιλότητα vocare amant, eam plane diſparitatem, non tam verbalem ſolum, quam vere realem, intereſſe, vt illâ ipſe iraſcendi *actus*, hac iraſcendi *potentia*, ἡ δύναμις, ἀρχὴ καὶ ὕλη τοῦ πάθους (Plut. de virt. mor.) quaſi *diſpoſitio naturalis*, ſignificetur ac deſignetur; ita, vt etiam *iratus* quidam, poſſit eſſe non *iracundus*, & iracundus aliquando poſſit eſſe non iratus: Unde & ipſe Galenus *iram* eſſe operationem *Iracundiæ* dixit (lib. 6. de Hipp. & Platon. plac.) & pro eadem diſtinctione ſtabilienda confirmandaque, (comment. in lib. 1. de pop. morb.) *iratos* dicit magnanimos eſſe, & humilium rerum contemtores, *iracundos* vero puſillanimes. cæt.

Theſ. II.

Quemadmodum autem Græca antiquitas dictum vocabulum ὀργῆς ἀπὸ τοῦ ὀργᾶν, (unde ὀργάζειν, ὀργασμὸς) primario quidem, ac vere primo, ſignificatu *morali* cuidam intentioni, voluntariæ (voluntatis) commotioni, vel incitationi, irritationi, tribuit deſignandæ atque exprimendæ, animi, in-

 quam,

quam, cuidam libidini, appetitui libidinoſo (bono malove) deſiderio impatienti, turgeſcentiæ quaſi libidinoſæ (τῶν παίδων ὀργᾶν;) quo ſenſu ipſum omnino Hippocratem, Medicum, his vocabulis vſum fuiſſe, integrum eſt reperire, his terminis ſpeciem quamdam *irritationis moralis* exprimentem: Ita tamen minime contra negandum eſt, vt potius plane in confeſſo ſit, Græcos non ſolum Philoſophos, ſed & Medicos, Hippocratem nominatim, hæc vocabula ad aliam quamdam *corporalem turgeſcentiam* ſignificandam traduxiſſe, interim minime tamen tunc quoque, pro *pathetica* nimirum commotione quadam exprimenda ſumtis prædictis vocabulis, *corporalem* ſimul, ſpumidam quamdam, turgeſcentiam excluſiſſe (vt euidens eſt Sect. I. aph. 22. vbi dicit: πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινεῖν, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢ μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ: item Sect. IV. aph. 1. & paſſim alibi;) immo *actiuam* potius, indignabundam quaſi, & impatientem *irritationem Humorum*, nonſolum inteſtinam talem, ſed plane etiam localem, reſtrictoriam ad certa loca, per certa organa excretoriam, inſuper inuoluiſſe ac ſubinnuiſſe; id quod tanto minus dubium eſſe poteſt, cum principem illum Medicum, *nullam omnino commotionem atque agitationem corporalem in corpore viuo ſine peculiari aliquo agente*, eoque in ſe plane rationali, fieri ac perpetrari, agnouiſſe, plurima eius documenta teſtatum faciant.

Theſ. III.

Hæc licet pæne ſufficere poſſe videantur, rite intellecta atque explicata, ad rationem denominationis, Græcis vſitatæ, τῆς ὀργῆς, qua nimirum ratione hi Iram ὀργὴν vocare inducti ſint, deprehendendam, immo rationabilem quemdam conceptum atque intellectum de Ira, de ipſius Iræ genio atque indole, conſequendum; facta tamen modo *antiquorum* mentione, eorum de *Ira ſententiam* conceptumque tribus verbis enarrandi animus eſt, huic deinde meum ſubiungendi, vt non ſolum breuiori tunc mihi eſſe liceat, ſed & de vtriusque imprimis veritate, ſubiuncta vtriusque conſideratione, iudicare integrum ſit.

Theſ. IV.

(Sicut autem Philoſophi aliter, aliter Medici, definiunt ac deſcribunt Iram, ita præſentis imprimis loci eſſe videtur, Medicorum potiſſimum ſententiam ac placita examinare, paucisque excutere; Philoſophorum tamen in tantum quoque facta mentione, quantum rationi, rationabili, inquam, conceptui, ſatisfacere videbuntur; cum vtique Philoſophi æque ac Medici omnia momenta, circa Iræ conſiderationem occurrentia, vel explicare cordi non habuiſſe, vel ad omnia poſtulata & quæſita reſpondere non potuiſſe deprehendantur.)

Theſ. V.

Vbi veteres quidem totius noſtri *corporis Oeconomiam* ac munia quaſi, quibusdam, vt vocant, *Facultatibus*, diſtribuerunt, *vitali, naturali & animali*: totum, inquam, hominem in duas partes (quas & recentiores hodieque probant) *corpus* nempe & ψυχὴν, ſiue Animam (*Naturam* proprie, & veteribus vſitatiſſime) diſpeſcuerunt; *Animam* quidem vtique pro primario ſummoque corporis noſtri, & in corpore noſtro, *Agente*, & in dies Officinam ſuam conſervante principio agnouerunt; *corpus* vero (nimirum ita vt in ſe ſpectatum, *phyſicum*, minime vero vt animatum ac viuum,) extra motum vtique, & quod *nullis* omnino *motibus edendis* & exſerendis (autocratice, inquam,) par ſit, ſtatuerunt, interim tamen vt *animatum viuumque*, motibus (ſuis) omnino etiam inſtruxerunt, *Facultates*, inquam, quasdam eidem attribuerunt, quibus *corpus varie moveatur*, quæ corpus moveant, motibus varie inſtruant, aliter aliterque agitent: Dicunt, *Naturam corpus humanum*, membra nimirum corporis, ſtatim ab initio (formationis, puto, corporis,) *natiuis talibus Facultatibus inſtruxiſſe*, quæ (quælibet pro ſuis partibus) corpus informare, atque hoc ipſum ex voluntate Naturæ agere, debeant: Dum autem triplicem talem numero Facultatem, vt diximus, antiquiſſimi Medici omnes vnanimi conſenſu in corpore humano agnouerunt, quarum *vitalem a*

corde promanare, (rudi conceptu,) in eoque *ſedem ſuam habere*, voluerunt (quod nimirum & vitalis *primaria* ſit in corpore, princepsque Facultas, ſeu virtus, & viſcus hoc primatum in toto corpore obtineat, & inſitum, ſiue innatum calorem nonſolum efficaciſſime foueat, ſed & omnibus reliquis membris impertiat.) ac per *arterioſa* corporis vaſa *a corde per vniuerſum corpus diſtribui ac diſſeminari*; huic præcipue Facultati, vitali, inquam, *Iræ pathema* attribuerunt, eoque *iraſcibilem*, ſeu *animoſam* (Græci θυμοειδῆν, qui θυμὸν definiunt ὀργὴν ἀρχομένην) nominarunt, cum *Iram* quoque *a corde procedere*, ſibi viſi ſint deprehendiſſe.

Theſ. VI.

Definierunt autem, ſeu deſcripſerunt, iamdum ipſi veteres imprimis Medici, *Iram*, *fervorem quemdam* ac vehementem motum *potentiæ* hujus in corde ſitæ *vitalis*, (Galen. de ſan. tuend. lib. 2.) qua tamen deſcriptione, vt verbis breuiſſima, ita & ſenſu plane *ambigua*, in dubio ſane adhucdum reliquerunt, *activumne* quemdam feruorem, a rationali quodam principio, vel ordinata intentione, vel turbulenta ſolum voluntate, ſuſceptum aut inductum an aliunde, *paſſive* magis immiſſum concitatumque, intellectum velint.

Theſ. VII.

Recentiores quidam poſt hos, vti multo expreſſius, ita re vera longe multo (vt videtur) *craſſius*, circa hanc rem verſantur, qui nimirum Naturam incuſant, ab extra, nempe ab externis obiectis, factam ſibi iniuriam per *Spiritus*, quos ipſi attribuunt atque ſubiungunt, *vlciſci* ac *vindicare*, hanc Spiritibus ſuis famulis mandare, hos impetu quodam, denſo ſtipatoque agmine, *Sanguinem*, præſertim illum, qui *in corde* eſt, *inuadere*, hinc ſpaſmodicam quandam in *corde contractionem*, illiusque *arteriis*, (ſæpe ſine dubio repetitam,) oriri, inde *celerem crebrumque pulſum* fieri, eoque, tanquam per neceſſitatem conſequentiæ, *æſtum* atque *effervescentiam Sanguinis* proueni-

re.

re. cæt. Qui tamen quam pæne nihil ſpecioſis hisce verbis rhetorizando dixerint, ex ipſa Iræ Hiſtoria abunde cognoſcere licebit.

Theſ. VIII.

Hiſtoria nimirum *Iræ*, ita, ut in corpore non ſolum *vivo*, ſed & de cetero *ſano* atque integro, adeoque ab omnibus aliis, vllo modo moleſtis, quin ſenſibilibus tantum, ac perceptibilibus, motibus *morboſis*, ac *præternaturalibus*, libero atque immuni, ſeſe offert, aut exſerit, quantum quidem partim obſeruare, partim ex Auctorum Practicorum hinc inde nominatis circumſtantiis ſignisque ita affectorum, colligere atque adnotare licuit, in eo conſiſtit præcipue: Primum nempe (ordine ac numero) phænomenon, gnomon ac ſignum, facillime cuilibet deprehendendum, animi ad Iram, quantumcunque *levius* ſolum, propter externa obiecta, ſiue re vera ac vere, ſiue imaginarie tantum, Naturæ aduerſa, commoti, Iræ, inquam, levioris adhuc licet, ac *diſſimulatæ*, eſt *pulſus* repentina *mutatio* in *celeriorem* & *crebriorem*; *augeſcente* Iræ impetu atque *inualeſcente*, vel eadem mox ab initio *grauiore*, magis *præcipiti intenſaque*, pulſus tanto *manifeſtior* atque *eminentior intenſio*, *celeritas*, *frequentia*; in ſubiectis *audacibus*, atque alterationem talem animi diſſimulare neſcientibus, *geſtuum* quoque notabilis *variatio*, ibi omnia non ſolum *alacriora*, *citatiora*, *importuna*, ſed animus tanto magis *inhumanus*, *vultus ferox*, *crudelis*, *toruus*, *moroſus*, *indignabundus*, corpus *inquietum*, iectigabundum, fugitiuum, immoderatum, ſupercilia demiſſa, verſus naſum contracta, labia corrugata & compreſſa, plus minus, naſus aliquando criſpatus, *dentes* nonnunquam (ſub grauiori Iræ æſtu) *ſtrident*, tota *facies* intenſe plerumque *rubet*, *vaſa*, vt reliqua omnia in genere, ita imprimis frontem & tempora transcurrentia admodum conſpicue, *turgent*, *oculi* ſimul plerumque, immo vix non ordinarie, *eminent*, *erecti*, *inquieti*, *circumſpectantes*, *ſcin-*

tillan-

tillantes, *minas vindictamque præ ſe ferentes*, genæ *rubent*, totus habitus inflatus plenusque *turget*; jam videas pulſum magis magisque *intendi*, *altum*, *magnum*, *vehementem*, *celerem crebrumque fieri*, *roborari* partes, atque his *vires* adiici nimium quantum nonnunquam fortiſſimas, omnes humores ſimul valde *commoueri*, celerius *agitari*, ac per omnes partes crebris cordis pulſibus ac vibrationibus citius transmitti, hinc totum humorum latifundium non parum *calefieri*, totam Maſſam Sanguineam *verſus exteriora* tendere, immo *compelli*, vnde ſenſus per vniuerſum corporis habitum *oppletorius* proximus plerumque comes, in *ſpaſmos* nonnunquam, quandoque & *convulſiones*, degenerans aut tranſiens; (licet quædam momenta aliter ſeſe habeant in iis, qui *inter Iram metumque pendentes*, meticuloſi, minus manifeſto iraſci audent, iisue, qui Iram reprimunt, Melancholicis, aut Phlegmaticis, & ex his mixtis temperamentis, qui per initia iracundi æſtus, vt toto corpore *conſtricti*, facie imprimis *pallent*, cor interea palpitat, Sanguisque nihilo ſecius *ad exteriora* tendit atque connititur, donec per vniuerſum corpus pertinax nitendi tendendique prævaleſcat conatus, rubore in his quoque ipſis, inflatione, calore, cæt.) vbi *artus tremere* caputque vacillare, linguam balbutire, tinnire aures, vaſa per totum corporis habitum plena turgere, aliquando *rupturam* minantia, aliquando impetrantia, periculoſo non raro euentu, arterias, exterius imprimis, pulſare fortius, experiri licet: Sub tali ſtatu homo extra ſe quaſi poſitus eſt, ſui oblitus & ſuorum, in quemlibet *contentioſus*, *impetuoſus*, *immodeſtus*, *moroſus* in *reſpondendo*, & ad *reſpondendum*, omnia dicendo breuiter, indignabunde *præcipitans vindictam* ſpirans, immo anhelans, impatienterque quærens, vt commode enunciat Pœta:

Me miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil eſt, quod malim, quam totam familiam dari mihi obviam,

Vt

Vt Iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens,
Satis mihi id habeam ſupplicii, dum illos vlciſcar modo. cæt.

Theſ. IX.

Iam nemo reuera ſibi perſuadebit, ab *externis corporalibus Obiectis* Naturam ita craſſo modo, *phyſico-mechanice*, ad eiusmodi motus, tales apparatus, proportiones, ordines ac ſucceſſus motuum iracundorum, quos modo deſcriptos dedimus, ſuſcipiendos, inſtruendos, proſequendos, affici atque induci, ſiue irritari, Naturæ ita nude *paſſiue* magis, quaſi per *neceſſitatem*, tales motus *communicari* atque *imprimi*, vt Natura non poſſit facere, quin a talibus Obiectis tali modo afficiatur, & quod vel propterea πάθος, ſeu πάθημα quoddam audiat Ira, nude paſſiue inductum; quod reuera ad comicos vsque riſus propemodum deuenit.

Theſ. X.

Omnes enim horum motuum ſucceſſus atque ordines *non a nuda corporea* alicuius Obiecti diſpoſitione pendere, ſed *Ens* aliquod *nobilius*, idque *rationale* omnino, certorum reſpectuum, certarum intentionum, ac ſecundum illas *certorum motuum* [vel ordinatorum, vel turbulentorum,] inſtituendorum *compos*, ſupponere, vel propterea inducor, vt adſtruam, cum dicti æque motus, atq; alii quoq;, in corpore humano fientes vigentesq; omnes *propter certum aliquem ac determinatum finem*, certo reſpectu, ac ſecundum certam intentionem, perpetrentur, cum etiam omnes actus, tum vitales, tum animales, in iuſto ordine, mutuo ſucceſſu, & reſpectu ordinato, atque ad vtilem ſcopum directo, ſubſiſtant, aut, ſi aliquatenus tamen aberrent, in genere *non noui*, aut alii ſint, ſed iidem (ſpecie, non æque gradu) *vitales*, atque *animales*, motus, ſemper in homine vigentes, cæt.: vt propterea iuſta ſit ſubſumtio, *illud Agens, quod omnes in corpore motus*, ſiue ordinatos, ſiue inordinatos, ſiue vitales, ſiue animales, ſiue ad corporis ſuſtentationem, ſiue deſtructionem & corruptionem tendentes, ſiue

recte decenterque, ſiue erronee inſtitutos,) *peragit*, *dirigit*, *inſtruit*, *vnum idemque eſſe*, illud, inquam, eſſe, quod *iracundis imprimis motibus præeſt*, hos tum ſuſcipit, tum perpetrat, corpus, non ſolum moraliter, ſed & vitaliter, agitat, aliter aliterque regit mouetque. cæt.

Theſ. XI.

Cuiusnam enim alterius agentis iracundiales motus eſſe poſſint aut debeant iuſtius, illi motus, *rationabiliter* omnino ſuſcepti, *conſeruationi ac præſeruationi* œconomiæ vitalis deſtinati, atque ordine applicati, in genere nihil ab *ordinariis*, *conſuetis*, *vitalibus* motibus, corpori οἰκίοις ac familiaribus, abludentes; cuinam, inquam, agenti hos motus abſcribendos cenſebimus iuſtius, quam illi ipſi, quod & rationis compos, & rationabiliter agere ſolitum, quod recte agit (adminimum in genere) &, quæ *neceſſaria* ſunt, (τὰ δέοντα) inſtruit; illi agenti, quod eſt iuſtiſſimum (Hippocratis teſtimonio, lib. de arte) & eruditum, & artificioſum, & animalium prouidum atque ſollicitum, cuius præ reliquis, immo re vera vnice, & abſolute, intereſt, hanc ſuam Officinam, œconomiam vitalem, ſaluam atque integram manere; illi denique agenti, quod ſibi hoc corpus ſtruit, immo vnice ſtruere poteſt, atque in vſus ſuos, ita, vt eſt, formare, omnes denique (vitales dico, & morales) motus in corpore regere, dirigere, inſtruere?

Theſ. XII.

Sic Ira vtique eſt *motus Naturæ concitatus*. (Dicerem, eſſe *motum* atque *efferueſcentiam* vehementem *Facultatis vitalis*, in corde habitantis, ſi illud ita eſſe verum, vel ipſe agnoſcere potuiſſem, vel probare valuiſſem. Dicerem, Iram eſſe *efferueſcentiam bilis*, ac *feruorem* eius, vel *ſanguinis*, in ipſo *corde*, *veterum* itidem *ſententia*, ſi hi illud ipſum, cordi habuiſſent, nempe actiuumne talem feruorem, an paſſiuum magis, ab alio aliquo agente in felle aut ſanguine concitatum, eidemue inductum intelligant, explicare.) Sed vt ex dictis veluti ſponte fluit, Iram motum tantum eſſe *nonnaturalem*

(ne-

(negent qui poſſunt,) ſic vlterius tamen idem probare aut illuſtrare operæ pretium vtique eſſe videtur. Vbi nimirum meminiſſe oportet, (cum *naturales res* nullas eſſe, quam quæ ad ipſam *naturam*, vt aiunt, ſeu *eſſentiam* corporis abſolute pertinent, ita, vt ſine illis corpus exſiſtere non poſſit, in medicis ſcholis confirmatum, & a plurimis retro ſæculis ita receptum ſit,) quod *præter naturam* dicantur a veteribus imprimis, tum & recentioribus quibusdam, Medicis, ii affectus, immo omnia ea, quæ ex *Naturæ ordine* & *conſtitutione* non ſint, ſed ex aduerſo *naturalem* corporis *ſtatum labefactare, alterare ac peruertere* poſſint, immo *actibus* ac motibus *Naturæ* plus minus *officere*, eaque *impedire* apta nata ſint, eoque *Naturæ fines excedant, vires* ac *functiones* Naturæ corporisque *interturbent.* Atqui (1.) vt omnia, in genere, Animi pathemata, ita *Iram* quoque, *inter res non naturales* (tales, inquam, quæ ad exſiſtentiam quidem, & internum concurſum non pertinent, interim ad ſubſiſtentiam, ſeu durationem corporis, vt uiui, partim *neceſſariæ* ſunt, partim ineuitabiles, ſeu *non emanentes*,) connumerare ab omnibus Seculis conſueuerunt Medici; deinde vero (2) *morbi*, qui re vera ſunt *præter naturam*, definiuntur ab antiquis Medicis, quod ſint *κατασκευή τις, ὅσα παρὰ φύσιν, ὑφ' ἧς ἐνέργεια βλάπτεται πρώτως*, (Galen. lib. 1. de ſan. tuend.) & (de differ. ſympt. c. 1. eidem Galeno) *διάθεσις παρὰ φύσιν, ὑφ' ἧς ἐνέργεια βλάπτεται*: Iam vero (3) *ab Ira* (tanto magis ſi iuſtis ſuis limitibus contineatur, neque modum excedat; immo in genere plane, nempe proximitatis vel materialitatis, vt ita dicam, cauſalis reſpectu,) nulla (directe) *læſio*, neque actiuitatis Naturæ, neque conſtitutionis corporis in ſanitate atque integritate ſua, ſequitur; vt Galenus potius (lib. 5. de ſympt. cauſ. c. 5.) adſtruere non dubitet (quamuis id ipſum ita vt in genere minime ſequar argumentum,) *ex iratis neminem vnquam mortuum eſſe, vtpote quibus neque calor naturalis refrigeretur, neque rubor diſſoluatur*: Ita (4) euidens omnino eſt, non ita *directe*, tanto minus *communi acceptione*,

Iram pro *morbo* habendum, ſed ſi quid ex illa aduerſi propullulet, per *indirectum*, *naturæ errorem*, euenire, exiſtimandum eſſe.

Theſ. XIII.

Iram præterea ſtatuo eſſe motum Naturæ nihil *turbulentum*, ſed certam quendam *intentionem*, in genere conuenientem, & ordinatam ſupponentem, bono fine, inquam, ſuſceptum, *vitalem*. Licet enim *veteres* quidam *Medici*, tum & *Philoſophi*, idem illud, quod mihi aliquis obiicere poſſet, *Iram* nimirum eſſe motum *turbulentum* non ſolum, ſed toto genere *præternaturalem*, adſtruere quibusdam locis, videri poſſint, quando Animi accidentia, Græcis in genere πάθη, ſeu παθήματα, Romanis Paſſiones, ſeu Perturbationes mentis, dicta (quorum Galenus lib. de arte med. numerat, *Iram*, triſtitiam, furorem, timorem, inuidiam; & Cic. lib. 4. Tuſc. quæſt. adhuc multo plura, quæ tamen Medicum nihil magnopere occupare debent, Philoſophis potius commendanda,) ea vocare ſolent, quæ *animum moleſtia implent*, *deprimunt*, *auerſumque a recta ratione reddunt*, *pulſum ac reſpirationem varie alterant*, eaque eſſe *motus quosdam concitatos*, *rationi non obtemperantes*, voluerunt; quæ & ipſe Stoicæ Sectæ auctor, Zeno ille, *auerſam a recta ratione*, *contra naturam*, *animi commotionem* definire conſueuit: tamen eo ipſo, quando commotionem aliquam a recta ratione auerſam, ea nominant, nihil aliud dicere (etiam ipſos illos Philoſophos,) voluiſſe, poſſum interpretari, quam accidentia talia eſſe *Errores* quosdam, *Animi* vel non recte adhuc de re aliqua inſtructi, vel non ſatis circumſpecte atque attente omnes rei circumſtantias comparantis, ſed generaliorum ſolum ipſius momentorum intuitu, mox *ad concluſionem præcipitis*, mediis ad plenam eius conſiderationem neceſſariis non vndique conquiſitis, aut ad vnum quemdam complexum comprehenſis, recta ratione penſitandis: Vel ſi hoc ipſum tamen veteres non voluerint, eoque ipſa magis pro aliqua paſſione, Naturæ ab externis

Obie-

Obiectis oblata, habuerint, ego tamen ipſis in hac re nullam omnino rationem video aſſentiendi.

Theſ. XIV.

Quod autem illos motus iracundos dicam *non turbulentos*, inordinatos, irrationales, ſed certam quamdam *intentionem*, (in genere Naturæ viſam) *bonam*, laudabilem & ordinatam ſupponentes, bonoque fine ſuſceptos, ad *ſalutem corporis* conſeruandam collineantes, *vitales*, adeoque *nihil morboſi* vel *ſupponentes*, vel *fouentes*, vel inferentes, haud ita difficile & ipſum erit probare. Sicut enim generalis *huius motus finis* atque intentio, immo contentio, ad aliquam *rem*, Naturæ *adverſam* viſam, (ſicut *omnes* Animi *alterationes*, vel ex *duobus opinatis bonis*, vel ex *duobus opinatis malis*, oriri, eidem Zenoni Stoico viſum eſt,) occupandam, repellendam, diripiendam, ſubigendam, cum conſtantia & *vlciſcendi* intentione inſequendam, reſpicit, *moraliter*; ita in *vitalibus* quoque hunc eumdem ordinem apparet ſeruare Naturæ, intentioni ſuæ plane congruum, ex amuſſim reſpondentem atque ad æquatum, dum nimirum *Humores* cum vi aliqua ad exteriora *transfert*, eosdem illi aduerſo Obiecto quaſi *opponendo*, iisdem illud quaſi *inſequendi* atque *auertendi* animo; neque hoc ſolum, ſed *vires* quoque partibus *externis* (vehementius impulſo Sanguine,) addit, longe vltra naturalem ſtatum maiores, *tonum* partium *intendit* firmatque, vt intentioni Naturæ, *fugandi* ſcilicet, *percutiendi*, (moraliter,) cum vi ac robore *repellendi*, exſequendæ ſufficiat. Vnde ſi tanta cura, ſollicitudine, proportione hi motus adminiſtrantur, nihil eſſe, quod *turbulentiæ* cuiusdam, nedum *morbi*, ſuſpecti habeantur, certo ſcio.

Theſ. XV.

(*Iram* nimirum *definio Motum Naturæ concitatum*, *non-naturalem* (in genere) *nihil turbulentum*, *ſed certam quamdam intentionem*, (in genere) *bonam*, *laudabilem*, *ordinatamque*

que ſupponentem, bono fine ſuſceptum, vitalem, per motuum corporis, tonici, ac pulſorii, ſeu progreſſiui, ad exteriora tendentis, ſolito maiorem intenſionem & concitationem imprimis efficacem, ad aliquod obiectum, Naturæ vel re vera, vel imaginarie ſolum, ac fictitie, aduerſum, externum vtique, depellendum ac proſcribendum, deſtinatum.)

Theſ. XVI.

Iram dico per *motuum* corporis, *tonici* ac *progreſſiui*, ſeu *pulſorii*, & huius quidem vniuerſim manifeſto *verſus peripheriam* corporis *tendentis*, ſolito maiorem *incitationem* & *concitationem*, imprimis efficacem eſſe: In quo quidem aſſerto non ſolum *vniuerſam ſcholam medicam* conſentientem habeo, ſed illo imprimis, poſt alia multa, argumento ipſe quoque eidem accedere inducor, quod, cum ille cordis pulſorius motus conceptam in animo indignationem illico non ſolum ſuſcipiat, vt ita dicam, illam percipiat, ac prodat, vehementiori, celeriori atque crebriori transpulſui Sanguinis ac vibrationi incumbens, ſed eamdem quoque perpetuo, maiori vel minori gradu, ſequatur, illaque demum exſtincta, ad quietem tranquillitatemque redeat; cum, inquam, ab efficaci intenſaque *Ira* eodem omnino momento non ſolum *motus* vniuerſalis *ſanguinis*, *pulſu* cordis, plus minus, perpetuo tamen ſatis notabiliter, quin eminenter, alteretur, verum etiam *tono* reliquarum corporis partium ſubinde momentanea *mutatio* accidat, in momenta augeſcens; cum denique ſub tali ſtatu externa omnia *inflentur*, *turgeant*, *rubeant*, cæt.: illa omnia ab *impulſu verſus exteriora* ſanguinis euenire non modo, verum etiam animi huic alterationi ac perturbationi (cum materialem, nedum vllam aliam cauſſam hic ne fingere quidem liceat,) adſcribenda atque in acceptis ferenda eſſe, nullum omnino eſt dubium. Quod autem hic *toni vigorem*, ſiue *intenſionem* nominem agnoſcamque, quum quidam contra ſentire videantur, ego interim illud tota ſequenti tra-

tractatione, exemplis, vndique & vndique obuerſantibus rite conſideratis, ſtabilire ac confirmare ſuſceperim, hæc, pro ſalvanda mea definitione, quam poſui, illaque aſſertione (quod Ira nihil aliud ſit, quam *intentio* quædam, rem quocunque demum reſpectu *noxiam aduerſamque avertendi* atque *amoliendi*,) probanda, breuiter dixiſſe, aut ſubinnuiſſe ſolum ſiue indigitaſſe interea ſufficiat.

Theſ. XVII.

Quorum quidem intuitu reſpectuque (dum, præmiſſa breui deſcriptione *Iræ* in corpus humanum *Energiæ*, quoad τὸ ὅτι, veniendum quoque eſt ad *concurſum* ipſum, ac *conſortium* quaſi, huius *Energiæ ad morbos producendum* ſpecialius,) illud vtique conficio, volo, contendo, quod *jam* poſui, *Iram*, vt in ſe ſpectatam, *non eſſe morbum* vulgari ſenſu accipiendum, neque directe, proprie, præſertim communi loquendi more, quidquam *morboſi* corporis œconomiæ *inferre*.

Theſ. XVIII.

Qvemadmodum autem inter recentiores æque, (& hos imprimis) atque antiquiores *Pathologos*, *diuerſas* re vera, immo ſibi vix non *aduerſas*, colligere licet ſententias de acceptione atque interpretationi τȣ̃ *morboſi morbique*; dum nimirum alii, quæ ſunt *contra naturam*, non æque, quæ *præter naturam*, *morbum* vel exſiſtere, vel conſtituere, alii, *vtraq;* morbum eſſe, volunt, eoque morbum pro omnibus iis, quæ homini *præter naturam* accidunt, accipiunt, *ſubiectum* autem *morbi partes* ſolum corporis *viuentes* ſtatuunt, immo alii inſuper, quod omnis *læſio* non ſolum primo & directe *corpus materiale*, qua tale, inuadat, ſed etiam *concurrentes* aut *conſequentes læſiones actionum* pari ratione ſimpliciter ſequantur *mechanicam* rationem *corporearum* talium *læſionum*, aſſerunt, alii denique, vti *ſanitatem* in *æquabili* motuum corporis partium, tum ſolidarum, tum fluidarum, ordine, tenore, ſucceſſu, ita morbum in eorumdem *perturbatio-*

batione, & a iuſta naturali proportione *aberratione*, vel *auerſione*, ponunt: Ita ſecundum diuerſas has ſententias reſpectusque, hi quidem non dubitabunt, *Iram* non tam ἐνεργείας cuiusdam ad producendos morbos accuſare, quam eamdem pro ipſo *morbo* proclamare ac venditare, adeoque tanto magis plurimorum heteroclitorum atque alienorum effectuum, dubiam, ſuſpectamne magis, an omnino *ream*, agere; alii contra, quando Iram *nullam* talem *corpoream* ac *phyſicam læſionem* directam, vel in corpus, vel in animum, ſupponere, tanto minus autem inferre, agnoſcent; eamdem ab omni ſuſpicione morboſæ ſiue conſtitutionis, ſiue ἐνεργείας effectusque, eximere nitentur.

Theſ. XIX.

Breuiter & candide: Cum (1) *Sanitatem* tum *remotio* alienarum ac noxiarum, *ſecretio*, & e toto corpore *excretio* continuitatem partium ſolidarum, ac fluidarum mixtionem diſſoluentium rerum, tum nouæ materiæ alimentoſæ, ſalutaris *admotio autocratia*, ab ipſo Principio vitæ humanæ, ſibi optime conſtante ac ſufficiente, perpetrata (per *Circulationem Sanguinis*, tanquam primarium mediatorum horum ad Sanitatem collineantium actuum inſtrumentum,) tum denique *partium* ſolidarum iuſta habitudo ac *diſpoſitio* ad *motuum* debitorum (cuiuscunque generis) iuſtam proportionem gradumque ſubeundum, præſtet; (2) *morbus* contra in *impedita* hac corporis *conſeruatione* ac præſeruatione, principii vitalis ſiue *imbecillitate*, ſeu *turbatione*, peruerſione, cæt., conſiſtat; dico, cum ad omnis generis morbos *materialem* quamdam *diſpoſitionem*, partim *corporis* humani ſtructuræ ad *corruptionem* ac fatiſcentiam ſumma *propenſio*, partim materiarum, *aliunde* corpori obuenientium, poſitiva magis atque actiua in ipſum efficacia effectusque, conſtituat, *formalis* autem ad morbos diſpoſitio præcipue in *motuum vitalium* ἀταξία, *turbatione*, *turbulentia*, *peruerſione* (concepta, introducta, relicta) fundetur, minime

me vero (3) nuda quædam *motuum* corporis (circulatorii, tonici, cæt.) *intenſio* morbi, ſeu *morbidæ conſtitutionis*, indolem cauſſamue exhauriat; dum (4) *Ira*, motus inquam, illi, quibus Ira vel prouocatur, vel perpetratur, neque vllam *corporalem*, materialem, phyſicam *læſionem*, ſeu *præcedaneam poſcunt*, aut ſupponunt, (tanto minus ab externis obiectis nudo adſpectu obtutuque, quod quidem ex horum ſequeretur ſententia, qui phyſico-mechanicas cauſſas Iram producere, ſi non vident, tamen concipiunt & ſupponunt, illatam,) vtpote corpore vel abſolute ſano, atque illæſo, vel ad minimum nihil quidquam ad qualemcunque proportionem affecto aut læſo, & inuadentes, ſiue obuenientes, &, ceteris paribus, exeuntes, ſeu deſinentes; ſiue *abſentem* talem læſionem *inferunt*, directe, vel ſolidarum, vel fluidarum quoque corporis *partium*, vel *actiuitatis vitalis*, quin *acuant* potius atque erigant; dum etiam (5) *Ira* in toto corpore humano *nihil* principaliter *mutat materialiter*, neque materiam corporis directe, ſed *motus* primario, afficit, per hos vero materiam demum mouet; dum (6) *Ira*, *in ſtatu*, ita, vt eſt, *corporis*, *admodum conſueta*, (plus minus,) *familiaris*, immo *ab homine*, naturaliter, velut *inſeparabilis*, *perpetua* atque *indiuiſa comes* eſt, ita, vt *homo* naturaliter vix *concipi* poſſit, aut intelligi, *exſiſtere*, immo vix vnquam quisquam *exſtiterit*, ſine *iracundis* animi affectionibus, adeoque *a nullo vno homine naturaliter emaneat*, (licet ſine tali etiam affectu, ſi poſſibile eſſet, ipſum vitare, homo diu quoque, immo in optatiſſima ſanitate atque incolumitate, perſiſtere poſſet, quamuis Ira naturaliter fines Naturæ nihil quidquam excedat, ſed morbi conſequentes excedant:) Cum, inquam, omnia hæc ita ſint, quo demum iure meritoque *Ira morbus* audiat, tanto magis apud hos, qui omnis læſionis, tam corporeæ, quam (vt ita dicam,) motualis, *mechanicam* rationem cauſamque ſtatuunt, longum forte eſſet, ſatis mirari.

 Theſ.

Theſ. XX.

Denique ſi quis *iracundos* cum omnibus reliquis motibus, plus ſolito *intenſis concitatisque*, vel hos ob id, quod *intenſi*, adeoque velut a ſtatera deflectentes, vel illos, quia vix a *morboſis* aliis *ſymptomatibus* liberi ſunt atque immunes, pro *morboſis*, ipſisue omnino *morbis* habeat venditetque; ego, quod *motus* in genere *concitatos* attinet, protinus ad motus quoscunque *voluntarios* prouoco, præſertim vehementiores tales, *laborioſos*, quibus & *progreſſiuus* & *inteſtinus* Humorum, & *tonicus* motus partium ſolidarum mólliorum [ſine ordine ad oſſa,] vtique plus ſolito intenditur concitaturque, eoque variæ *exundationes*, *turgeſcentiæ*, *orgaſmi* Humorum fere quotidie,[plebeiorum exemplis,] vigent, [a curſu, ſaltu, membrorum crebra iactatione, niſuque,] corporis interim ſtatu omnibus numeris *ſano* atque *integro* relicto, quin voluntariis talibus motibus, vel ad *præoccupationem* plurimorum, ſerius ocyus conſecuturorum, *affectuum*, vel ipſo curſu *interceptionem*, maximam commendationem apud ſcriptores practicos merentibus, plus minus intenſis: quod autem reliqua iſta, vix non *morboſa iracundorum* motuum *ſymptomata*, ad quos aliquis forte prouocaret, concernit, ſciat hic vtique, quod hæc minime ſint *de genere* ipſorum *iracundorum* motuum, ſed horum nonnunquam *veſtigia* ſolum legant, ſæpe eadem iterum deſtituant, aut deſerant. cæt.

Theſ. XXI.

Quamquam autem hæc hactenus dicta re vera ita ſeſe habere nullus omnino dubitem, minime tamen nego, quin directe aſſeram, immo tota reliqua mea tractatione commonſtratum ſtabilitumque eam, *Iram* peculiari omnino *Energia* quadam, ſiue efficacia, ad varios [numero & ſpecie,] *morbos*, varii omnino ſchematis ac genii, eosque numero plurimos, iam maxime præcipites, nunc admodum longinquos, valde pertinaces, ſæpe recurrentes, *producendum*,

non

non directa illa quidem *Energia, concurrere*, ſed iuſtos ſuos ac naturales quaſi *fines* ac terminos *excedendo*, velut in *deuia aberrando*, verum primum ac vere primarium *ſcopum* ac rationabilem *intentionem relinquendo, ſubterfugiendo* quaſi, ac *peruertendo*, & deinde quoque magis, quam neceſſum ſit, pertinaciter *inſiſtendo*, pulſorios, vel tonicos motus non tam ita intenſos tantum diutius *detinendo* & *continuando*, quam *alienos* illos, nihil ad rem facientes, *ſuſcipiendo, alieno* plane *modulo aggrediendo, mediatis vtique, reſpectiuis tantum, ſubalternis actibus atque effectibus*, conſpirare.

Theſ. XXII.

Sicut autem hoc reſpectu *Cauſſæ* non tantum nomen, ſed omnino verum habitum, ad *producendum* cauſſandumque plurimos *morbos*, re vera tuetur *Iræ* hæc *Energia*; dum extra omne dubium poſitum eſt, immo vulgi tum communi agnitione, tum variis formulis eiusdem confesſione, perſpectiſſimum exploratiſſimumque habetur, quod *prægreſſa* talia *iracunda pathemata* plurimi alii, plus minus a prima, eaque primaria Naturæ intentione, contentione, ad quam iracundi motus proprie collineant, alieni, *morbi conſequantur*; vt proinde Iram extra omne periculum conſecuturorum aliorum, communiter longe grauiorum, affectuum abſolute ponere velle, idem eſſet, atque contra *quotidiana* talium exemplorum teſtimonia pugnare nitique; immo vt communiter Medici pathogi ad *formalem euentum* [plerorumque omnium] *morboſorum effectuum*, poſcunt, ſeu referunt, imprimis *cauſſam occaſionalem, antecedentem, & continentem*, occaſionalem autem vel *materialem*, vel *violentam*, vel *immaterialem* agnoſcunt: Ita *Iram* quoque quamlibet iidem, in ordine cauſſandi, pro *occaſionali* tantum [vtique immateriali ac morali] cauſſa communiter habeant; minime tamen negandum, quin multorum omnino exemplorum teſtimoniis protinus accipiendum eſt, ſæpe numero, ad varios

morbos producendum *proxime antecedenter* quoque eamdem conſpirere.

Theſ. XXIII.

Dico, *proxime antecedenter.* Dum enim ad quemlibet vnum *morbum producendum* cauſſandumque tum *materialis* aliqua, ſiue immanens & intrinſeca, ſiue externa, *læſio*, tum *motuum* imprimis naturalium, conſuetorum ac ſalutarium, *alteratio, turbatio* ac *peruerſio* plurimum poteſt, ita tamen, vt illa quandoque abeſſe, hæc minime emanere poſſit, tanto minus autem vmquam ſoleat; hoc reſpectu minime mirum eſſe poteſt, quod, *Iram* haud ita raro quoque *proximæ antecedentis* morborum *Cauſſæ* vices tueri, aſſeram.

Theſ. XXIV.

Et quod *formalem* quidem *morborum euentum*, non tam poſſibilem ſolum, ſed re vera ſolitum conſuetumque, *ſine materialis* cuiuscunque *cauſſæ* vllo perceptibili *veſtigio*, concernit, longum hic forte eſſet, minime tamen toto genere ſuperuacuum, illam aſſertionem quibusdam illuſtrare exemplis. Ad *Energiam* autem illam imprimis *Iræ*, ſine vllo, vt dixi, vllius *materialis* cauſſæ *concurſu*, vel anteceſſu, adeoque *proxime*, cauſſandi ſeu *producendi varios morbos*, quod attinet, quæ illud adſtruunt, Energiam, inquam, hanc confirmant, exempla ac documenta non leuis momenti in promtu habeo. Vbi nimirum conſentiunt ac conſpirant omnium Practicorum teſtimonia, quod quandoque in *œconomia vitali alterationes* quædam, *turbationes* ac *peruerſiones* oriantur, ſæpe, admodum diu vexantes, ſine ordine ad certa tempora recurrentes, quarum nullam rationem & *connexionem cauſſalem* in prægreſſo vel vitæ genere, vel aliis circumſtantiis, [animi ſiue genio, ſiue pathemate, ſpecifice excepto,] reperire integrum ſit, in *patheticis* autem, imprimis *iracundis*, animi *commotionibus*, [conſpirante præcipue *ad tales alterationes animi propenſione*] deprehendere ac repe-

reperire protinus liceat. Eſt autem hoc fere ordinarium, tum in aliis [animo & corpore] *delicatioribus* ac *ſenſibilioribus*, tum imprimis in *ſequioris ſexus* [in genere] *perſonis*, in quibus præ reliquis animi commotionibus *iracundæ* imprimis *euidentiſſimi* non ſolum, ſed omnino *præſentiſſimi* ac *momentanei effectus* ſunt, ad multiuarias *turbas* circa *motus vitales* non ſolum citiſſime *prouocandas*, ſed & diu *continuandas*, ſæpe reuocandas ac repetendas, & circa anomalias tales conſuetudinem quamdam & habitum, magis magisq; inſoleſcentem, obfirmandum, (vid. Illuſtr. atq; Exc. D. D. Stahlii Diſſ. de mot. ton. vit. p. 5. ſq.) adeo, vt *multo plures aſſeuerare* non dubitet Bagliuius, inter animi commotiones patheticas *ex Ira imprimis oriri morbos*, quam ex qualicunque *diætæ ataxia*. Nomino hoc reſpectu non tam raros illos in praxi medica affectus, ſine vllo *euidenti*, aut *perceptibili materialis* cuiusdam cauſſæ, actu *peccantis* concurſu, ad *morbos* tales *producendum habitu*. [ob id *idiopathicos*, ſeu *protopathicos* dictos,] ob animi imprimis *iracundas* commotiones, inuadentes vexantesque, *Epilepſias* tales, *paralyſes*, *apoplexias*, *febres* continuas æſtuoſas, *palpitationes* cordis, cæt. Hic ſanitatis vt amantiſſimus, ita re vera & obſeruantiſſimus, diætæ ſcrupuloſiſſimus, ſi quidquam ipſi de *repente intenſius iraſcendi* occaſionem obiiciat, aut neceſſitatem velut imponat, is, quo minus mox variorum *morborum* impetum in ſe experiatur, haud ita diu ſeſe tutari poterit: Ille a natura *tranquillo*, *placato*, atque ad omnes veluti regulas compoſito præditus *animo*, ſi ſemel illud quaſi *æquilibrium* excedat, (cum omnino *vis impreſſionis & alterationis ab externis obiectis ad commouendum afficiendumque animum tanta quandoque ſit, vt nulla inter illam animique habitum intercedat proportio*,) is momento quaſi *circa ſanitatem periclitatur*. cæt. Quæ omnia certe, ſi quidquam aliud, plurimum profecto faciunt, ad *Energi-*

 am

am Iræ ad *morbos producendum* rite æſtimandam & cognoſcendam.

Theſ. XXV.

Huic aſſertioni, quod *plurimorum* ac variorum *morborum* fecundiſſima *mater* exſiſtat *ira*, cuilibet homini quandoq; eueniens, ac naturaliter minime ab homine ſeparabilis, aut emanens, ſubiungo aliam quamdam theſin, directe quidem illi contrariam viſam, ſed non minus attenta penſitatione veram, ac priori ſubordinatam, deprehendendam; *quibusdam* nimirum *ſubiectis* non modo, ſed fere *magis vniuerſim*, aut *in genere*, *Iram* vel *nihil quidquam* omnino, vel re vera immenſum quantum ad vllam proportionem numeri ac frequentiæ obuenientium pathethicarum talium alterationum, *rariſſime*, aliquid *noxii* inferre, ſanitatemque atque integritatem minime ad vllam ſenſibilem, aut ſenſualem, perceptionem, alterare.

Theſ. XXVI.

Vbi nimirum, licet minime omnino *rationem Cauſſalitatis* cuiusdam *phyſicæ*, immo ne *moralis* quidem, concipere ac monſtrare integrum ſit, quo, inquam, cauſſali reſpectu illa *ad patheticas tales commotiones* (moralis vtique, atque idealis,) *propenſio*, immo *habitus*, nitatur, niſi quod vulgus quoque, (ſane non ex nudis ſpeculationibus, ſed quotidiana fere talium exemplorum obſeruatione & obuerſatione, doctus,) exprimere ſoleat, talem eſſe huius vel illius perſonæ *naturam*, *indolem*, inquam, ac *genium connatum*, ſiue *naturalem inclinationem*; euidens tamen eſt, atque extra omne dubium poſitum, quod dentur omnino tales homines, attentæ obſeruationi obuii, vt corpore robuſti, firmique, ita *animo* præcipue *minus ſenſibiles*, qui nihil ſolliciti, nihil timidi, curarum, mœroris, aliorumque affectuum imperio nihil magnopere non tam obtemperantes, quam ſuccumbentes, licet quandoque, immo re vera *ſæpiſſime*, *iracundas* tales ani-

mi

mi *commotiones* atque alterationes, quantumcunque *vehementiſſimas*, experiantur, illarum tamen velut *incurii*, nihil magnopere æſtimantes, mox iterum alterationes tales ex animo dimittunt, aut velut abiiciunt, mox ad ſic ſatis notabilem priſtinorum & ordinatorum *motuum naturalium vigorem* redeunt, eoque *nullas æque ſenſibiles*, nedum *repentinas*, circa ſanitatem *alterationes*, aut vacillationes experiuntur.

Theſ. XXVII.

Qua poſtrema tamen aſſertione, [non illud profecto, quod Ira ita *indiſcretim* forte, vel *bona fortuna*, noceat, vel minus; ſed] nihil omnino aliud volo, quam vt *principii vitalis* [in talibus quidem individuis,] ad *conſtanter*, *nihil turbulenter*, *ordine magis*, *iuſto gradu*, *iuſta proportione*, idque [iterum dico] *conſtanter*, agendi ac perdurandi *adſuetudinem*, immo perpetuam atque indubiam *voluntatem*, ſubinnuam; dum nemini omnino ignotum eſſe poteſt, dari re vera tales homines, vt dixi, qui *frequentiſſime* atque *intenſiſſime* iraſcantur, nihilo tamen exinde peius habeant, ſed *Sanitatem illibatam* tunc quoque ſeruent ac tueantur, immo eo ipſo velut infallibilem *characterem intemeratæ Sanitatis* exſerant, quam diu illum *iraſcendi habitum*, procliuitatem ac promtitudinem, non *adſcititiam* magis, ſiue *aſceticam*, quam *connatam*, retinent, ſaluamque ſeruant; quando autem illam [vulgari formula] *naturam* ſuam ac genium, id eſt, naturalem habitum & conſuetudinem, *mutent*, ab eaque deflectant, vel iam ipſo actu *ægrotare* ac male habere, vel adminimum in limine proxime ægrotandi, ac circa Sanitatem periclitandi, conſtitutos eſſe: Vbi contra eadem euidentia illud quoque gaudet, quod, quo magis *imbecillus*, *inconſtans*, *ſenſibilis*, *humilis abiectusque* eſt *animus* perſonæ alicuius, tanto facilius etiam *corporis œconomia* ab *iracundorum* pathematum inſultu afficiatur ac *laboret*: Adeo quidem

dem, vt propemodum axiomatis cuiusdam loco non dubitem ponere atque aſſeuerare, quod, *qualis ſit in homine ſano circa Iram & ad Iram habitus, talis etiam in eodem ad morbos producendum Iræ vel Energia ac promtitudo, vel ἀεργία* [vt ita dicam,] deprehendatur; *& contra.*

Theſ. XXVIII.

Quod dixi, *quibusdam Subiectis Iram quam minimum damni in proprium corpus redundantis*, inferre, valet illud quidem in ſpecie de *Ira*, vt aiunt, *ſatiata*; ſicut contra *repreſſa* eadem, ſeu *concocta*, plurimum *noxæ* proprio *corpori intentare*, immo *adferre*, eoque quidquid hactenus in corpore quietum fuerit, Ira tali interueniente, reaſſumi ac moueri, in ordine ad remouendum, immo ad remotionem vsque, deprehenditur: Interim cum circa hanc cauſſam ingens quoque differitas *indolis* hominum, ſeu *temperamentorum*, vt vocant, immo per illa ipſa, *diuerſa*, vt in genere ad quoslibet motus ſiue ſuſcipiendos, ſiue tolerandos, *procliuitas* ac promtitudo, ita in ſpecie ad *iracundas* commotiones, occurrat, cuilibet plebeio vix non obſeruabilis; de hac ipſa, quam dixi, diuerſitate, [tum *promtitudinis ad iraſcendum*, tum *reciproci Iræ habitus ad morbos inferendum*,] quantum poteſt breuiſſime, res vtique poſtulat, pauca ſubiungere.

Theſ. XXIX.

Magna vtique communiter ad patheticas tales, *iracundas*, inquam, Animi *commotiones*, ſiue ſuſcipiendas, ſiue inferendas, *vis* eſt *impreſſionis externorum obiectorum*, cuilibet homini ſingulo ſine vlla exceptione [diuerſo licet gradu obiectoque) eueniens, ſed plerumque, immo propemodum ordinarie, *multo maior* [veterum ad minimum teſtimonio, immo quotidiana adhuc dum obſeruatione cuilibet illud idem teſtatum confirmatumque reddente,] ad *Iram* non modo ſimpliciter *excitandam*, ſed & omnis generis turbas cum tali Animi pathemate *prouocan-*

can-

candas, illa eſt *commotio*, *incitatio*, *irritatio*, *quæ* ab hominum *temperamento* dependet. Vbi nimirum verum obſeruatur axioma illud, quod modo poſui, *Iram* videlicet *non tam facile* vel excedere, vel re vera *nocere* in ſubiectis, *motibus* talibus *iracundis*, vel a natiuitate, (a natura,) deſtinatis, *adſuetisq;*, vel longo habitu adſcititio gaudentibus, in quibus frequenti exercitio, frequenti ſenſu, crebro recurſu, illa Naturæ circa tales alterationes (ſeu paſſiones) *ſenſibilitas*, & ad alios repentinos, impetuoſos, contumaces, pertinaces motus ſuſcipiendos occaſionalis quaſi *irritatio*, velut obtunditur atque hebetatur; contra vero in *ſubiectis*, *his motibus nihil adſuetis*, rarius, (immo tanto magis perquam raro,) eosdem ſiue ſuſcipientibus, ſiue patientibus, immo tanto minus ad hos cum aliquo tenore & conſtantia exſequendum a Natura deſtinatis, munitis quaſi, vel prædispoſitis; (ſicut omnes meticuloſi, ſenſibiles, teneri, puſillamines non tam ſolum afficiuntur facile, quam læduntur Ira;) vix non perpetuo *Iram noxiæ veluti meſſis vberam* feracemque exſiſtere. Ea nimirum eſt hominum indoles, vt circa res conſuetas ac familiares nihil quidquam alterentur forte occurrentes, neque quidquam noxii inde ſiue metuant, ſiue præſumant, ad rariores vero, velut ad nouas plane, immo aduerſas, protinus hæſitent ac perturbentur: Vbi v. g. frequens experientia illud extra dubium conſtituit, exemplis plurimorum affectuum, ſanguinis non tam æque abundantiam, quam ſtrictius redundantiam, ſiue, vt vocant, turgeſcentiam, ſupponentium, aut ſequentium, quod in his *commotiones turgefactoriæ* ſanguinis a quacunque demum cauſſa, (curſu, vino,) tanto magis autem *ab Ira*, (vel propter Iram,) euenientes, fere *continuæ* ac *perpetuæ*, vel ad minimum admodum *frequentes*, ſæpius reuertentes, *non æque heteroclitos eiusmodi affectus effectusque inducere ſoleant*, quam quæ *rarius*, admodum per vices, adeoque Naturæ tanto maiore *ſenſibilitate*, *perturbatione*, *irritatione*, accidunt.

D Theſ.

Theſ. XXX.

Inter omnem aut hominum numerum,(tanto certius autem inter Germanos noſtros,) occurrit imprimis quadruplex illa, maxime conſpicua, indolis (animorum, & conſtitutionis corporum) ſeu *temperamenti differentia*, *ſanguineum* nimirum temperamentum, *cholericum*, *melancholicum*, *phlegmaticum*, tum ex his magis ſimplicibus *mixtæ* quædam *conſtitutiones*, ſanguineo-cholerica, melancholico-ſanguinea, cær. Vbi *ſanguinei* quidem, vtpote a Natura *ſenſibilisſimi*, (reliquorum reſpectu,) ad *frequentes* non modo, ſed re vera numero *plurimos*, omnisq; generis propemodū *affectus*, imprimis (vt vitiorum, quibus hi patentiſſimi, fontem, a quo multi quoque affectus profluunt, nihil moueamus,) ob fecundam illam plurimorum morborum matrem ac fomitem, *Plethoram*, quam hi ipſi, præſertim magis ſimpliciter tales, fere perpetuo alunt, *diſpoſiti*, immo iisdem *expoſiti*, ex his imprimis fundamentis etiam ab *iracundis* pathematibus præ reliquis re vera *magis afficiuntur ac periclitantur*. Vt autem hi ipſi in moralibus, tum vitalibus, promti ſunt, expediti, liberi, agiles, magis tamen *ſine aliquo impedimento agere ac mouere tum amantes*, tum *adſueti*, eoque *moderatis* potius, quam turbulentis, actibus ordinarie gaudent, atque in his quoque plena libertate, *facilitate*, promtoque ſucceſſu (in ſtatu ſano) fruuntur, ita, vt ad hos rite proſequendos nulla æque vehementia impetuque opus ſit, ſed ſatis *moderatus* quoque impulſus ſufficiat, ſine metu impedimenti alicuius repente ſeſe oblaturi, interim *rebus* tamen quantumcunque *dubiis* facile ad *extremum alterutrum proni*; in vitalibus autem eadem quidem libertate tum viarum ad motus, tum humorum, fruuntur, & ob id nullis æque fortibus, atque impetuoſis motibus neque gaudent, neque adſueſcunt; eoque (vt in moralibus, ita re vera etiam in vitalibus,) *repente oblata noxâ* aliquâ, admodum *præſentanea* atque *activa*, promtum excidium corpori minitari viſa, *deſperabundi*, *anxii*,

anxii, trepidi, dubii, tanto hoſti *impares* viſi, ab eodem aggrediendo citius fere abſtinent, quam impetantur; quando autem ſeſe *ſuperiores* æſtimant, tanto *impetuoſius* ipſum oppugnant, cæt.: Ita, vt dixi, circa *iracundas* imprimis animi alterationes pari ratione vel plane *animum abiiciunt*, nihilque tentare audent; vel tentant quidem, mox vero *dubitant, diffidunt, deſperant*, (tremores, lipothymias, paralyſes, apoplexias, cæt. incurrunt;) vel ex aduerſo in *immoderatos impetus*, vehementesque motus, ſi aduerſus externum quoddam obiectum eosdem exercere non audent, vel non poſſunt, in *proprium corpus* ſæuientes, in ſpaſmos imprimis, conuulſiones, arthriticos affectus, gonagram, podagram, cæt. prolabuntur.

Theſ. XXXI.

Et ob id quidem non ſine iuſta cauſſa, *Sanguineis* imprimis *iracundas* exagitationes *plurimum noxæ* fere perpetuo, vel ad minimum nimium quantum *ſæpiſſime*, prædicere ac minari, mihi videor edixiſſe. Quis enim *Cholericis* talia, vel ſimilia, vel quælibet alia pathemata facile prædixerit certo ſecutura ex ſola admiſſa Iracundia? qui de cetero, etiam in ſtato quam maxime ſ. n. ſanoque, promti, agiles, vigiles, alacres, immo præ omnibus reliquis eminenter quaſi *iracundi* habiti, ac re vera agnoſcendi, ſemper aliquid agere geſtientes, & agentes, minime ſegnes, aut otioſi, ſed etiam circa res quam maxime conſuetas notasque *veloces*, ad quamlibet rem impatientes, cum vix non ad res leuiſſimas, immo tanto magis arduas, plus minus, perpetuo tamen ſic ſatis intenſe, exagitentur atque iraſcantur, fere quotidie vehementia pathemata, ſpaſtica, conuulſiua, arthritica, hæmorrhagias, febres, cæt. experiri deberent; qui tamen *omnes tales Animi concitationes*, & per easdem *corporis exagitationes*, non ſolum *tolerabiliter ferunt*, ſed integra inſuper atque *illibata Sanitate fruuntur*, nihilque omnino peius exinde habent. Sunt equidem *Cholerici*, vt in moralibus, ita re vera etiam

per-

perpetuo in vitalibus, *procliues* admodum ad omne genus *vehementiſſimorum*, *impetuoſiſſimorum motuum* ſuſcipiendum ac perpetrandum, & in actiuas admodum commotiones, morbos modo *acutos & conuulſiuos*, perquam præcipites, modo *chronicos*, *valde enomalos*, *vagos*, *inconſtantes*, *vagas translactiones*, affectus *doloroſos*, *tormionoſos*, *ſingultuoſos*, dolores *lancinantes*, (pro genio atque indole morborum, cauſſarumque prægreſſarum,) deliria *iracunda ac violenta*, *ſanguinis profuſiones* impetuoſas, cæt; familiariter incurrendum, proni: interim hi ipſi tamen, niſi *intemperantiæ* ac *luxui* immoderato ſeſe temere mancipent, vix vnquam plurimorum aliorum incommodorum ac circa Sanitatem turbationum, ſterili; niſi, inquam, in his *cauſſæ* numero *plures* in vnum aliquem noxium *affectum*, magis directe peragendum, aut producendum, veluti conſpirauerint, vix quidquam aduerſi circa ſtatum corporis integerrimum ex ſola *iracundia*, tanquam *leuiori ſolum ordinariæ ac maxime conſuetæ ipſorum actiuitatis intenſione*, experientur: licet multo ſenſibilius ad iracundas paſſiones inter *Cholericos* ſeſe habeant de *Sanguineo* temperamento plus minus participantes.

Theſ. XXXII.

Venio ad *Melancholicos*, non *iracundos illos* quidem ordinarie, tanto minus *impetuoſe* iraſci ſolitos, *ſed*, vt in omnibus ſuis actibus, ſic fere *ad Iram* quoque, ſatis *tardos*, omnia cum iuſta deliberatione, penſitatione, circumſpectione, iuſto tenore, iuſto gradu, aſſiduitate, conſtantia, adeoque ſic ſatis *longo tempore*, immo ſic ſatis *tarde*, ac *ſucceſſiue*, ſuſcipientes ac perpetrantes: hi, licet ordinarie in iuſta aliqua, œconomiæ corporis ipſorum quam maxime adæquata & conueniente motuum proportione perſiſtentes ac perſeuerantes, *ad quoslibet impetus*, tam phyſico, quam morali reſpectu, *minime proni ac diſpoſiti*, *ſi* tamen *nimium vexentur atque irritentur*, *intenſe* tunc quidem, minime vero *impetuoſe*, *iraſcuntur*, (& ob id *ex iracundis pathematibus non æ-*

quæ

que facile alia incommoda notabiliter experiuntur, præſertim cum *in ſtatu* quam maxime *ſecundum naturam motibus ſatis validis ac laborioſis intenti atque adſueti*, *agiles*, conſtantes, attenti, aſſidui, *non admodum ſenſibiles*, *commotiones* atque alterationes tales *vehementiores*, ſed ſic ſatis tamen adhuc *moderatas*, facile *contemnant* ac *perferant*:) interim, ſi aliquando recte *euigilent*, (vt aiunt,) Melancholici, vti tunc fere (tum in moralibus, tum vitalibus,) *immoderati* ſunt, ac valde *pertinaces*; ita *circa Iram* imprimis, præſertim *non tempeſtiue atque opportune compoſitam*, id eſt, non *ſatiatam* talem, *pertinaciſſimi* ſunt, *furioſi*, *nec finem fere faciunt ſæuiendi*, vel in externa obiecta, vel *in proprium corpus*; vnde re vera, quemadmodum in moralibus *Iram* (ſuppreſſam) *in longinquam ſimultatem* atque *odium vertunt*, ſic in vitalibus ex hoc capite *in morbos ſimiliter longinquos*, *tabidos*, *hecticos*, *plerumque incurabiles*, *Melancholiam*, *palpitationes cordis*, *febres lentas & hecticas*, cæt. propendent; adeo quidem, vt tunc demum vere in ipſos quadrare videatur illud dicterium, *quod ipſis liuor cor abſumat.* cæt.

Theſ. XXXIII.

Denique ſi quiſquam alius *circa Iracundiam*, certe *Phlegmatici* fere *ſecuriſſimi* ſunt, qui neque ad illam æque *commouentur*, ſiue *permouentur*, neque facile exinde *morbido quodam affectu afficiuntur* atque percelluntur, vtpote a natura, vt in vitalibus, ita tanto magis in moralibus, *faſtidioſi*, *ſegnes*, *tardi*, *ſtupidi*, *languidi*, *ſomnolenti ad oblatum aliquem laborem*, ac circa eumdem exſequendum *non penſitabundi*, ſed (ne quid agendum ipſis obiiciatur,) *curas omnes ac ſollicitudines facile ex animo abiicientes*, laboris *pertæſi*, exercitii *negligentes*, cæt.: Vnde etiam *ab Iracundia* imprimis *nihil magnopere ſeſe affici* ſinunt; *occupati* autem ac perculſi tali pathemate, *abiecti* ſunt, ac puſillanimes in moralibus, in vitalibus, metu longi laboris atque operæ, citius deſperabundi *omnes motus dimittunt*, aut nimium quantum remittunt, ad *lipothymias* vsque cæt.

Theſ. XXXIV.

Ceterum totum fere momentum conſiderationis circa Subiecta non tam ad *Iram* procliuia, (quæ hactenus breuiter examinaſſe, nobis ſatis eſt,) quam ab *eadem affici*, perturbari, alterari ſolita, circa *affectus* item, ex eadem, vel propter eamdem, tamquam non emanenter, familiariter *euenientes*, eo imprimis recidit, quod *Ira omnis generis affectus, ad quos aliquod Subiectum prædiſpoſitum, vel* (& hoc quidem imprimis atque eminenter, v.g. a natiuitate,) *ſpecialius*, vel *remotius* (a generali quadam alacritate ac promtitudine ad motus vehementes ſubeundum atque exſequendum; el naturali quodam motuum languore,(idiopathicos vocant morbos,)ad noxiam materiam, affectui alicui producendo aptam, generandum diſpoſitione, cæt.) *moueat, promoueat, ac prouocet.* Et hæc re vera eſt vnica illa, cui fidere liceat, *regula*, qua reperire non valeam, quæ ſit certior, ad determinandum *tempus euenientium ex Ira læſionum ac incommodorum* quorumvis. Licet enim hactenus dicta rationem non ſolum, ſed & experientiam conſentientem habeant, opus tamen eſt illa perquam neceſſaria diſtinctione *propioris* vel *remotioris* ad quoscunque *morbos diſpoſitionis*; dum vtique non omnis Sanguineus, Ira affectus, Podagram, Gonagram, incurrit, nec omnis Cholericus furorem, non omnis Melancholicus maniam ac delirium, non omnis plethoricus hæmorrhagias tunc certo experitur, quando iraſcitur, quantumcunque intenſiſſime, ſed magis ad hos vel alios affectus diſpoſitus, tum Melancholicus, tum Cholericus, tum Sanguineus cæt.

Theſ. XXXV.

De *Iræ Hiſtoria, charactere* & *indole* dixi tum de *Energia ad morbos producendum, generaliter*, ſine reſpectu ad corporis ſive habitum & conſtitutionem, ſiue temperamenta; tum *ſpecialius* de correlatione quaſi mutua temperamen-

ramentorum (tam animi, quam corporis,) ad Iram, & habitum viciſſim reciprorum Iræ ad corporis conſtitutionem, & animi indolem, & pro vtrorumque conditione relationem ad varios morbos producendum, (idque, vt dixi, ſpecialius.) Proximum eſt, vt ad *morborum, ex Ira* re vera & vere *orientium*, adeoque *medicam conſiderationem non exiguam ad ſe vocantium* (cum qui tali conſtitutioni extraordinariæ ſuperuenire vel non poſſunt, vel non ſolent, Medicum nihil omnino occupare debeant,) *modum fiendi ſpecialiſſime* veniam, rationem, inquam, *Energiæ Iræ* varios *morbos*, *quemlibet vnum ſigillatim*, non materialiter, ſed formaliter, *producendi* cauſſandique, explicem.

Theſ. XXXVI.

Dixi, (1.) pathema hoc per *motuum* illorum præcipuorum ac primariorum vitalium, *tonici* nimirum, ac *pulſorii*, ſolito maiorem *intenſionem* & concitationem imprimis efficax eſſe, Energiam, inquam, Iræ, magis ſimpliciter, & ſine ordine ad alios, longinquiores, conſequentes effectus atque euentus, præſertim morboſos tales, atque a ſtatu ſano plus minus aberrantes, ſiue recedentes, in *motuum horum* quaſi ſociorum communi quodam *augmento* conſiſtere & contineri, ita, vt non emanenter (vt aiunt,) *propter talem animi alterationem*, ac circa motus vitales (magis vt a priori, velut in abſtracto) euenientem concitationem, *hæc ipſa momentanea incitatio* (tanquam in concreto,) *accidat*: Dixi (2) *vtrumque hunc* imprimis *motum* tum *Sanitati tuendæ*, *conſervandæ*, *præſeruandæ*, *reſtituendæ*, *inſeruire*, tum vtrumque hunc *morboſorum* quoque *effectuum* atque *euentuum*, *formaliter*, *maximam partem fouere*, vel præſtare: Subinnui (3) *Iram mediatis* tantum, *ſubalternis*, *reſpectiuis*, immo *inſtrumentalibus*, *actibus*, ſiue *effectibus*, immo *euentibus* (eiusdem nimirum *toni* huius *pulſusque varia* veluti *motitatione* ſeu *modificatione*,)

tione,) *conſpirare*: Vbi multum quidem, ſed tamen vere, dixero, vtrumque hunc motum ad morboſos euentus formaliter primario concurrere: ſed plus dico, ad rem præſentem, tanquam teſtimonium quoddam, exemplum ac ſpecimen applicata regula, & applicanda, *Omnes nimirum morbos, propter Iram orientes, circa motus hos, pulſorium ac tonicum, fere vnice verſari ac perpetrari*; immo non tam *morboſos* ſolum, quam quoscunque *ſalutares*, effectus, Iram ſequentes ac comitantes, ab his motibus ſiue inſtitui, dirigi, abſolui, ſiue perpetuo ad eosdem reſpicere, immo quammaxime referri merere, ac poſtulare.

Theſ. XXXVII.

Immo cum *pulſus*, ſeu *pulſorii motus* vnicum *Subiectum*, immediate, ſint *Humores*, Maſſa Sanguinea dicta, ex Sanguinis ſtricte dicti, Lymphæ, Bilis, Seri, cæt. colluuie conſtans, cum, inquam, circa hos Humores pulſus vnice verſetur, hos indeſinenter agitet ac moueat; *tonus* autem *partes ſolidas* molliores, ſine ordine ad duriores, oſſa nimirum, ſibi *ſubiectas habeat*, has moveat, dirigat, actuet, [prout ex phyſiologicis conſtat;] adeoque horum duorum motuum velut imperio ac gubernaculo tota œconomia corporea fere vnice, ad minimum admodum eminenter ac præcipue, pareat, *corporis integritas horum motum* veluti *dominium* primarium *ſequatur*, aut agnoſcat: eo fit, vt tamquam *canone* quodam ac *norma* certiſſima conuincar ac indubium plane, perpetuumque agnoſcam illud, [vt a priori magis exinde, ita tanto certius & plenius ex ipſo affectuum cenſu, *Iram*, auctorum medicorum vnanimi conſenſu ac teſtimonio, fere perpetuo ſequentium,] *ſub Ira, propter Iram*, ipſis illis iracundis motibus, (*iracundis*, inquam, tanquam in concreto, ſiue actu, vt Philoſophi aiunt, exercito, ob extraordinarium ſui augmentum, agnoſcendis, interim *ordinariis*, *vitalibus*, nihil novis quibusdam, ſpecie, vt ſæpius dixi,) *totum corpus*,

pas, *fluidas*, *inquam*, *pariter ac ſolidas corporis partes*, (omnes, inquam, in genere, intuitu temporis incipiendi, deſinendi, licet non æque perpetuo ratione gradus,) *affici*, *commoueri*, *agitari*, *alterari*.

Theſ. XXXVIII.

Cum autem iam ſæpius vnius vel alterius *affectus*, *Iræ ſuccedere*, vel ſociari ſoliti, antea paſſim mentionem iniecerim; & iam modo poſtremo in illos ipſos digitum intenderim, *præcipuos tales affectus*, quos auctores hinc inde nominant, Iræ comites, aut pediſſequos, hic *recenſere*, ac poſtea vlterius examinare, non abs re erit. Sunt autem hi imprimis *Melancholiæ*, *deliria*, *furores*, *conuulſiones*, *epilepſiæ*, *palpitationes cordis*, *anginæ*, *nephritides*, *podagræ*, *gonagræ*, *chiragræ*, *profuſiones ſanguinis*, *choleræ*, *icteri*, *febres*, *nunc ardentes præcipites*, *nunc lentæ hecticæ*, *tremores*, *vomitus*, *nauſeæ*, *cardialgiæ*, *tormina*, *abortus*, *languores diuturni*, *paralyſes*, *contracturæ*, & (magis neutro modo ſeſe habentia) *vulnera*, iratis inflicta, & ab iratis impreſſa, *maligna* admodum, denique (maxime vniuerſalis) *mors repentina*: & ne ſicco plane pede tranſeamus *effectus atque euentus* quandoque *commodos* ac *ſalutares*, iram ſecutos, horum quoque nominant paſſim auctores, *ſolutionem* imprimis *paralyſeos diuturnæ*, *loquelæ amiſſæ reſtitutionem*, & paucos præterea alios. (Conf. Hildan. Cent. VI. obſ. 66. Eiusd. Epiſt. 44. it. Cent. III. obſ. 56. exempl. 4. Eiusd. Epiſt. 1. Eiusd. de valet. tuend. Cent. I. obſ. 17. & 18. Scultet. obſ. 96. Camerar. Syll. mem. Cent. 10. partit. 15. Plater. obſ. lib. 1. & 2. Galen. lib. 5. aph. comm. 45. 53. Valleriol. lib. 2. obſ. 4. Paracelſ. Chir. magn. p. 4 extr. p. 477. med. p. 542. med. Zacut. Luſit. prax. adm. lib 3. obſ. 88. Panarol. obſ. med. pent. 2. obſ. 42. Schenk. obſſ. rar. paſſim. Dolæus de Mania. Welſch. obſſ. med. epilogm. obſ. 35. Foreſt. obſſ. chir. lib. 6. obſ. 34. Corn. Celſ. lib. 5. cap. 27. Etmull. diſſ. de morſ. viper. Timæus à Güldenklee lib.

2. c. 16. p. 104. Conſil. med. Eiusd. Reſp. med. 36. p. 96. Act. Haffn. Vol. I. obſ. 71. Meibom. diſſ. de Cardialg. Eiusd. diſſ. de Concoct. ventric. læſ. Celeberr. D. D. Wedelii diſſ. de Spaſm. cæt. cæt.)

Theſ. XXXIX.

Hos igitur affectus, nomine & ſpecie tam varios ac diuerſos, genere tamen ad *duplicem* ſolum hunc *ordinem* redigendos, immo veluti ſponte ſua abeuntes, ſub dictorum motuum auſpiciis ac vexillis quaſi ſtare, (pauciſſimis ſolum exceptis,) hos perpetuo reſpicere, hoc vnice ſequi, adſtruo. Certe enim hic nihil aliud, modo id ipſum debite decenterque, agendo, quam ipſos *Naturæ ſub pathemate iracundo motus*, motuum ſucceſſus atque ordines, *ſibi ob oculos ponendo*, & ad animum reuocando, immo eorumdem veſtigia legendo, illum modo dictum (Theſ. XXXVII.) canonem non ſolum verum ac ſincerum cognoſcere atque agnoſcere facile erit, atque in expedito poſitum, ſed & intellectum dare.

Theſ. XL.

Dixi nimirum, (vt in omnibus ſic dictis Animi pathematibus, ſeu gratis acceptisque, ſiue aduerſis ac triſtibus, in aliis quidem radios quaſi influentiæ ſuæ ad exteriora Naturam mittere, in aliis contra ad interiora retrahere ac reuocare, certum eſt.) *ſub iracundia*, (vti leuiori tali, aut incipiente demum, orgasmus ſolum Sanguinis euenire euidens eſt; inualeſcente eadem) *ſtrictura interiorum, pulſu celeriori* ac *fortiori*, Humores *ab interioribus extrorſum* propelli copioſius, *vi* quadam comprimi & cogi, tamquam ad rem ingratam, ac toto genere aduerſam, inſequendam, noxiam auertendam atque auerruncandam, veluti præſentem eliminandam, & quaſi corpori ipſi iam inhærentem excutiendam, extorquendam, eluctandam, immo *partes* ipſas membraque *tali impulſu*, re vera ſatis communiter *valido*, *roborari* ac *ſuffulciri*, *tonum* partium eo ipſo *augeri*, tanquam

vim ſeu repellendam imminentem, aut imminere fictam, ſiue inferendam; inde fieri ſubinnui, vt *partes* carnoſæ ac muſculoſæ imprimis, admodum ſenſibiliter *incaleſcant*, ſatis euidenter *turgeant*, *inflatæ* ac *rubicundæ* euadant, *vaſa* admodum *conſpicua*, *plena*, *turgida*, *prominentia* fiant, *habitus* corporis admodum *oppleatur*, ſenſibiliter *diſtendatur* a nimio Humorum infarctu, vigente & vrgente imprimis, vt dixi, interea pulſorio Humorum motu admodum eminenter; (in aliis *adſpectus* magis *pallidus compreſſusque* exſiſtat, *pulſu* interea nihilo minus *citato* ac *forti*, *palpitatorio*, leuioris ſolum excandeſcentiæ, humorum exagitationis, exundationis *pallore* indice, vel *conſtricti* inſuper *habitus*;) & hæc omnia quidem externorum ſenſuum teſtimonio euidenti.

Theſ. XLI.

Euidenti dico: quibus enim mediatis ac miniſtris actibus, ſiue inſtrumentis hi modo dicti effectus euentusque vel perpetrentur, vel adiuuentur ac faciliten*t*ur, & an omnino tales ſimul concurrant, nemo vtique plebeius facile cogitat. Interim vt *tonum* ac debitam tenſionem partium ſolidarum molliorum, tamquam vnicum fere, aut ad minimum primarium ac ſumme neceſſarium ſubordinatorum ac ſubalternorum inſtrumentum, *progreſſum* hunc, immo adeo *impulſum* quoque Humorum, adiuuare, facilitare, moderari, ex phyſiologicis abunde notum eſt; ita pulſu tamen atque impulſu Humorum vndique ſimpliciter atque vniformiter perpetuo celebrari ſolito, ac debito, ad quamcunque *ſingularem* corporis *partem* Sanguinem *propelli* copioſius, *reſtrictiue* abundantius admitti, ſine eodem tonici moderaminis inſtrumentali actu, in ſtatu vere ſecundum naturam ac ſano, fere *impoſſibile* eſſe, (niſi forte v. g. obſtructiones ſatis grandes in ſtatu corporis præter naturam eumdem a partis alicuius aditu præcludant,) eadem veritate non ſolum, ſed & euidentia nititur.

Theſ. XLII.

Jam vt harum rerum ac circumſtantiarum non ſolum, ſed re vera multo plurium, mox nominandorum, argumentorum nomine atque intuitu, non potero plane, quin *conſtrictionem* quamdam tonico ſpaſticam in contraria, oppoſita, inquam, regione, *circa interiora* nimirum, eamque *gradui excandeſcentiæ iracundæ plane congenerem, adæquatam, proportionatam ac ſociam*, (ita, vt, quo maior ſit impetus iræ, tanto magis conſtrictionis huius circa interiora vrgentis momentanea ac repentina non ſolum inuaſio, ſed & vehementior, pertinacior, validior detentio,) vigere atque obtinere non ſolum protinus agnoſcam, ſed id ipſum quoque pluribus ſtabilitum ac confirmatum ire nullus dubitem; Ita ſi eo ipſo cuiusdam forte ſententiam, quantumcunque contrariam, vel aliam, non probauero, inſcius profecto, immo inuitus, aut ſi cui contra mea quoque non placuerit aſſertio, meminerit quæſo, immo certo vtique ſciat, me quidem, *qui hoc ipſum directe negauerit*, immo cui *contrarium* quiddam, aut *melius* forte, in mentem venerit, niſi qui multifarias *bilis regurgitationes, exundationes, incenſiones, arroſiones, immo combuſtiones*, & innumeras atque indefinitas alias *a felle profectas læſiones*, inculpauerit, crepauerit, accuſauerit, ſcire profecto neminem; immo certum perſuaſumque habeat, ſpecimen hoc meum eſſe non ſingularis cuiusdam eruditioni, cuius mihi ne tantillum quidem arrogo, oſtendendi, tanto minus autem oſtentandi, immo adhuc tanto minus *Medicorum ac Phyſicorum quorumcunque auctoritati placitisque* (directe, vel oblique) *contraëundi*, ſed rei, non minimam conſiderationem medicam ad ſe vocantis ac poſtulantis, forte *ad proprium præcipue commodum* attentius *conſiderandi*, & quantum poterat diſtincte *perſpectam exhibendi* cauſſa, nomine atque intuitu, ſuſceptum inſtitutumque.

Theſ.

Theſ. XLIII.

Quando igitur *interioribus ſtrictis conſtrictisque*, ac velut a copioſa liberaque Humorum irruptione, violenta diſtenſione atque infarctu *præmunitis partibus*, iisque ex omni parte ſenſibilioribus, naturaliter, tenerioribus, mollioribus, laxioribus, nullo æque reſiſtendi ſpectabili vigore ac robore inſtructis, viſceribus imprimis abdominis, ventriculo, inteſtinis, liene, hepate, quin partibus cordi magis propinquis ac vicinis, muſculoſis interioribus (thoracis, inquam; quamvis his quidem non æque eminenter ac ſenſibiliter;) his, inquam, ita fientibus, pulſu licet vndique vniformi, *Sanguis* tamen magis *dirigitur*, *reſtringitur*, *congeritur*, *appellitur*, immo ſimpliciter quoque admittitur, idque copioſius, admodum eminenter, *ad oppoſitas partes*, easque *laxiores*, *tono* ſeu tenſione *mitiore præditas*, magis *patulas* patentesque, eoque plus Sanguinis *admittentes* ac *recipientes*; quibus proinde ita ſuccedentibus ac fientibus, plane mechanico-organice, exterior *corporis habitus*, vehementer non modo, ſed & copioſius omnino, eo impulſo Sanguine, *oppletur*, id eſt, plenus, turgidus, floridus, rubicundus, inflatus, calidus fit; immo *roboratur* eo ipſo, augetur, inquam, aut ſuffulcitur quaſi, partium (membrorum, brachiorum imprimis, exemplo,) externarum *tonus*, ſenſibiliter hactenus magis *remiſſus mitisque*; ſuffulcitur, inquam, tonus, ad tanto maiorem niſum atque impetum perpetrandum atque inferendum, ad quod imprimis irati perpetuo reſpectant ac tendunt; vnde videas, iratis geſtire pugnos ad agendum, trahendum, lacerandum, verberandum, conuellendum, diripiendum, cædendum, pungendum, male tractandum, vim inferendum, & inter obſtantes reſiſtendum, extorquendum, reluctandum, immo eluctandum: quæ quidem omnia tanto certius, immo tanto eminentius, eueniunt *iratis mox valde rubenti-*

bus & calentibus, id eſt, qui intenſius ac præcipitantius iraſcuntur, qui *interioribus* tanto *celerius* ac *vehementius conſtrictis*, habitum corporis mox tanto magis impletum, plenum, turgidum habent, calent, rubent, præ illis, qui minus rubent irati; id eſt, minus vegete, intenſe, impetuoſe iraſcentibus & excandeſcentibus, timidis magis, meticuloſis, imbellibus, inter Iram metumque pendentibus, Iram reprimentibus, *pallidis facie, conſtrictisque*; niſi ſi *victo fractoque* velut *Ira metu*, in plenam quaſi flammam feruor tandem erumpat.

Theſ. XLIV.

Vt autem interiorem illam ſtricturam & conſtrictionem gradui, vel vehementiæ, vel remiſſionis iracundi æſtus plane analogam, correlatam quaſi, congenerem, proportionatam, adæquatam & æquatam agnoſco, immo omnes agnoſcere, exemplo vel experimento forte doctos, credo; ita quidem, vt, quo major vehementia, maior impetus, impulſus ac præcipitantia inuaſionis exſiſtat Iræ, tanto maiori gradu ac vehementia non modo, ſed & velocia, quaſi momentanea eidem conſtrictio partium internarum reſpondeat atque accedat, & contra: ſic oppletionem illam, fulcimentum quaſi ac robur externarum quoque partium internæ illi ſtricturæ adeo indiuidue ſociam, vel indiuulſe potius comitem, deprehendere fas eſt, vt vix debite, id eſt, ſatis intenſe, iraſci quisquam concipi poſſit, quin tale momentaneum quoque robur ac fulcimentum accedat, aut ſuperueniat, immo hoc minime exſiſtat, niſi reſtrictorio quodam, extrorſum tendente, impulſu prouocatum.

Theſ. XLV.

De ſtrictura, circa interiora vrgente ac vigente, mox pluribus. *De robore autem ac fulcimento*, quod dico, *toni* (ſtrenuo ac vegeto impulſu humorum nitentene magis, an niti ſuppoſito, dubitant,) *obiectiones* contra me quasdam

audi-

audire mihi videor. Dicerent nimirum, (1) quod, ſi vel maxime verum eſſet, partes ab impulſo Sanguine ita roborari, ſuffertasque fulciri poſſe, ita velut animari, actuari, impelli, compellique, ad violenter aut fortiter agendum quaſi diſponi atque inſtrui, hæc tamen *impulſio* neque *momentanea*, aut, ſi momentanea quidem, minime tamen *ſimultanea*, exſiſtere poſſit, non poſſit fieri, vt vt a momentaneo aliquo impulſu ſtatim momentanea opletio, diſtenſio, roboratio ac fulcimentum ſequatur partium, in quas talis impetus dirigatur tendatque, cum omnes motus in vniuerſa natura, tanto magis in microcoſmo, certis gradibus, certis proportionibus non ſolum, ſed præcipue iuſtis, debitis ac legitimis ſucceſſibus, impulſibus, gaudeant, fiant, inſtruantur, applicentur, eoque tempus abſolute ſupponant proportionatum: Vnde cum (2) irati velut in momento, eo ipſo momento ac puncto temporis, quo iraſci incipiant, velut a priori ſolum, in abſtracto quaſi, tanto magis, quando præcipitanter, ac vehementer ſimul, exacerbentur atque excandeſcant animo, ſtatim ſint valde robuſti, immo iam in concreto vehementes, violentos, impetuoſos, effrænatos feroceſque motus exerceant, percutiendo, verberando, proculcando, cæt., eo *poſſibile non ſit, vt illud iratorum robur ac vigor nudo quodam impulſu ac ſuffarctu Sanguinis nitatur*; Immo (3) *tonicam* quamdam, dicerent, intenſiuam *ſpaſticam* membrorum *tenſionem* conſpicuum illud, quo irati vix non perpetuo (plus minus,) gaudent, robur, conſtituere ac perpetrare; cum (4) ſi debito tono partes deſtituantur, plus minus, pro gradu ipſius remiſſionis, flaccidæ atque imbelles pendeant; illo intenſo, tanto magis roborentur; immo (5) denique, cum impoſſibile propemodum exſiſtat, vt tono remiſſo, & Sanguinis irruptioni libero commeatu atque aditu conceſſo, ſpaſmi, quos valde irati non raro patiantur, ſuperueniant; irrefragabili, ipſo-

rum

rùm ſenſu, teſtimonio, robur illud iratorum nihil aliud eſſe, quam tonicam intenſionem, leui inſuper exacerbatione accedente & vrgente, in ſpaſmos procliuem ac propendentem.

Theſ. XLVI.

At ſi vel maxime illud illis concederem, (1) ſub *primo inſultu*, inuaſione & impetu Iræ, primo *in actum atque exſecutionum tranſitu*, vagam talem, præcipitem, *vibratiuam* ſolum, *toni* partium *intenſionem* atque incitationem ſubſultare, partes, (externas imprimis,) ſimul & ſemel ita percellentem & commouentem, ad agendum, ac mouendum velut inuitantem aut incitantem; minime tamen, ſi quisquam, ſub *reliquo Iræ ſucceſſu* atque euentu, tonum adhuc dum vigere, præ pulſorio motu intenſum tenſumque, idque ordinarie magis, aut nimium quantum ſæpiſſime, (ita in genere,) dicat, concedendum aut tolerandum illud eſt; cum tonica illa contractio ac ſtrictura partium (tanto magis acrior talis,) Sanguinis in partes neque (neceſſarium, nedum copioſiorem,) impulſum, neque ob id earumdem inflationem ac turgeſcentiam, neque ruborem, neque calorem, neque (mea deductione,) roborationem, ſecum ferat, nedum toleret, ordinarios Iræ comites, aut pediſſequos. Deinde vero (2) minime omnium nudum tonum, tenſionem, rigidam intenſionem, tanto minus validam talem, gradu admodum eminentem & conſpicuam, immo tanto minus actualem *ſpaſmum*, tanquam tonici rigoris ſumme euidentem gradum, *robur ita nude conciliare* partibus tenſis ſtrictisque (ſingularibus fibris muſculorum, nemo eſt, quin agnoſcat & annuat,) tanto minus *eſſe ipſum harum partium robur*, quisquam omnino eſt, qui conſentiat; euidentiſſimo imprimis exemplo illo, in contrariam abeundi ſententiam præmonſtrante viam, dum nimirum, vt ſæpius dixi, Melancholici, imprimis eminenter tales, & hi quidem iraſcentes quoque, *pallentes conſtrictique*, eoque toni ſatis notabilem gradum præ ſe ferentes ac referentes, *non præpollent v-*

tique

tique partium robore ac firmitate, dico ad agendum fortiter, impetuoſe ac vehementer, ſed ipſa vulgi agnitione & confeſſione *imbelles ac debiles*, præ Ira *tremere* ſolum, (*tremor* autem nihil aliud eſt, quam *dubia* quaſi, *titubans* atque *anceps toni agitatio ac motitatio*, minime rigida, aut æqualis ſolum, conſtans, fixaque eius intenſio,) deprehenduntur; immo tanto magis conſpicuo, euidente notoque illo paradigmate ac ſpecimine idem illud confirmante ac teſtante, *paroxyſmo*, inquam, *frigoris* (præter externum quodlibet) imprimis *febrilis*, vbi nimirum *peripheria corporis tonicâ* quadam *contractione ac* rigida tenſione, magis magisque, & tandem maxime, *ſtricta*, Sanguine ad interiora, ad pallorem, rigorem vsque, compulſo, ſane *nullum fortiter agendi tentandique geſtum*, ſed re vera ad mouendum admodum notabilem *impotentiam*, repereris, quotidianis propemodum exemplis; immo remiſſa hac ſtrictura, tanto magis inſolitus atque inſignis ſuccedit *languor*; contra Humoribus magis magisque ad exteriora iterum ablegatis admiſſisque, ad *vigorem* ac *tenorem* partes magis magisque redeunt; irrefragabili, ſi ſ vllo alio, exemplo ac documento, quantum ad ſuſtentandum ac fulciendum membrorum tonum faciat Humorum vegetus & copioſus impulſus. Immo (3) accedit illa, minime re vera obſcura, ſed diſtincta ſatis, *ſenſatio*, quæ meæ aſſertioni quoque quam maxime velificatur, *palpitatio* illa, ſtrictioribus imprimis corporibus, melancholicis, eueniens, ſub iræ impetu *contentioſa transpreſſio* humorum in partes quadantenus, immo quandoque ſatis notabiliter, ſtrictas, micatione, ſenſu palpitatorio, pulſatili, vibratiuo, vt in *brachiis* & *artubus*, ſic in *dorſo, lumbis, coxis* imprimis, ſeſe exſerens, valde iracundis contra, impetuoſis, audacibus, impedimentorum impatientibus, Cholericis, Cholerico-Sanguineis, Sanguineo-Melancholicis, longe minori gradu tum vehementiæ, tum durationis eueniens. cæt. Cæterum, quam promte illud, quoque calculum ſuum adiiciat Phænomenon ſaluandæ aſſertioni ſæpius nominatæ, vel

plebeiorum experimento notum, quod, dum totis viribus *hauſtus detineatur ſpiritus, compreſſis interioribus*, mox ſequatur *regurgitatio Humorum ad exteriora*, partium *inflatio, rubor, calor, vis ac robur ad operas fortiter peragendum, trahendum*, premendum; quam contra nihil faciat aut valeat interpretatio illa ac limitatio, quod *vnus motus alteri ita poſſit ſubordinatus* eſſe, *tonicus*, inquam, *pulſorio*, vt ille, ſub initio Iræ valde tenſus, huic poſtea inualeſcenti cedat locumque faciat, varia ac vaga ſui motitatione, ſeu modificatione, cæt.; quam omnino nihil hic ſermone digna ſit illa veterum aſſertio, (*debilem eſſe partem*, eoque tonum remiſſum, vbi Humores ita copioſe irruant aut irrumpant; nihil enim hic nudo illapſu, aut irruptione, ſed deſtinato impulſu, peragitur,) vtpote *minime huc pertinens*, aut pertingens; quam denique momentaneus quaſi a magna toni flacciditate ad ſummam fere exacerbationem, *ſpaſmum*, & contra celerrimus a tali incitatione & concitatione ad ſummum *languorem* receptus, longum hic vtique eſt, vel allegare, vel applicare atque explicare.

Theſ. XLVII.

Quando igitur (vt remotis ac diſcuſſis tenebris, in profundum tot numero ac ſpecie affectuum, iram ſtipato velut agmine ſequentium, deſpicere, oculos impedientibus, tandem tractationi noſtræ vltimam manum imponamus, (*interioribus* corporis, imprimis, & hoc quidem eminenter, abdominis, partibus, viſceribus teuerioribus, *ſtrictis*, tum tota ſua corporali mole, Ventriculo, inteſtinis, tum *conſtrictorio* ſolum, *tractorio, irritatorio ſenſu perculſis neruorum*, ad nobiliſſima illa viſcera, renes, hepar, lienem (nullo peculiari elatere gaudentia,) abeuntium, (ſicut non tam viſcerum horum totam ſubſtantiam, quam imprimis *vaſorum complexum* ac *nexum* affici ac pati, analogum quoddam exemplum præternaturalis, non raro euenientis, *vaſorum meſaraicorum ſpaſticæ*, ſingultuoſæ nonnumquam, immo ſuffocatiuæ, præſertim in feminino ſexu, *contractionis*

atque

atque exacerbationis teſtatum abunde facit;) ſtrictis, inquam, idque omnino *præualide* atque *intenſe*, quando Sanguis tunc ita *vehementer ad exteriora compellitur*, duplex deinde ac duplicata omnino noxa, aut ad minimum iuſta periclitatio, imminet, quin inualeſcit; dum nimirum circa interiora, propter nimiam tum conſtrictionem, tum præcipue exinanitionem ac depauperationem, vt aliæ viſcerum nobiliorum alterationes ac perturbationes, ita non rato profecto exemplo reliquorum vehementes *ſpaſticæ*, immo *conuulſiuæ* ſuperueniunt motitationes, exteriora interea nimiæ oppletioni, congeſtioni, diſtenſioni, pertinaci Humorum compulſioni eluctatoriæ, & ob illam ipſam *ſpaſmis* pariter, immo *conuulſionibus*, *hæmorrhagiis* impetuoſis &c., obnoxia atque expoſita, laborant.

Theſ. XLVIII.

Et *ſpaſmos* quidem (ita ancipites, immo tanto magis, in valde agilibus actuisque, conuulſiones,) quod concernit, oppletis, παχυτάτοις, plethoricis familiariſſimos, ad Humorum; ſiue ſpiſſorum, ſiue nimiorum, tum propulſionem, tum diſcuſſionem aptos non ſolum, ſed communiter inſtrui ſolitos, expreſſorios, pleriſque *excretionibus promouendis accedentes*, ſeque ſociantes, vt hi *circa exteriora* Sanguinis congeſtionem, detentionem, eoque Naturæ moleſtam circa eam ſenſationem atque irritationem, immo congeſtionis imprimis diſcutiendæ intentionem, ita *circa interiora* contra nimiam euacuationem atque exinanitionem, tamquam proxima quædam toni vehementis exacerbatio, vt dixi, ſequuntur: Id quod ſcite admodum Hippocrates *ſpaſmos vel a repletione, vel ab inanitione fieri*, enunciauit, Sect. VI. aph. 39.; quaſi nimirum diceret, vbicunque nimio infarctu Humorum partes tendantur grauenturque, ibi ſtricturas tales depulſorias, repulſorias, immo aliorſum expulſorias, ſuſcipi; vbicunque vero partes nimia ſubtractione ac depauperatione Humorum flacceſcant, ibi tanto maiore earumdem tenſione defectum illum iuſti roboris ſuppleri, parteſque firmari. cæt.

Theſ. XLIX.

Denique illa imprimis Phænomena ac ſpecimina, (indolis iracundarum commotionum, hinc inde iam memorando tactos, veriſſimos certiſſimosque gnomonas ac terminos,) non adeo ignota quidem, ſed nunquam re vera ſatis pro merito conſideranda ac penſitanda vlteriori diſquiſitioni atque attentioni iterum iterumque commendo; quanta, inquam, nonnunquam *actiuitas* ac *promtitudo* non modo, ſed verius dicendo *proteruia* Naturæ, *circa irritationes tales patheticas*, quantumcunque leuiores, ſeſe offerat, quam *fortiſſimi* nonnunquam motus, quam *longinqui, pertinaces*, *laborioſi*, immo *perículoſi* apparatus ac molimina, immo conniſus, præter vllam neceſſitatem, immo præter vllam proportionem ad quantumcunque ſenſibilem aut conceptibilem læſionem, inſtituantur & continuentur; quam non ita raro, immo ſatis frequenter malitioſa talis, vehemens ac pertinax *iracundia* triſtem ac miſerabilem ſpectatu *paroxyſmum epilepticum*, ad quaslibet ſingulasque perturbationes tales ſæpe numero poſtea quoque recurrentem, proritauerit, *Sanguinis profuſiones* prouocauerit, *abortum incitauerit*; quam pertinax tale Naturæ propoſitũ mouendi, contendendi, finem, quantumcunque erroneum atque alienum, conſequendi, magna pertinacia & contentione inſiſtendi, quantumlibet ſucceſſu intentioni peruerſæ minus reſpondente, *longinquos, diuturnos*, immo *exitiales* in corpore *tumultus* ac *turbas*, *conatus*, inquam, *preſſorios*, *tenſorios*, *pertinaces*, diu *continuantes*, *arthriticos*, puta, affectus; iam *fixiores* tales, *podagricos*, *gonagricos*, *chiragricos*, iam *vagos* imprimis, intulerit cauſſatumque fuerit; quam iracundia Naturæ oblata, *quidquid hactenus in corpore quietum fuerit*, aut quantumcunque inutile licet, minime tamen ad vllam proportionem ita præſentanee noxium, illa circa tales res contendat, ac moliatur, in illas impetum ſuum, effundat ac pertinacem quamdam ſimultatem conuertat,

illas

illas ita commoueat, turbet pellatque, ad expulſionem vſque; exemplo *calculi*, quin ipſius *fœtus*, immo tanto præſentius ac pertinacius ipſius *bilioſi humoris*; quam denique *Natura*, vt aiunt, *non ſatiata*, toto corpori inſigne præiudicium temere ac friuole inferat, vigentibus circa interiora *ſpaſmis*, *ventriculum* non ſolum in conſenſum, immo compaſſionem, trahendo, ſed eumdem poſtea quoque diu vexando, torquendo, ſtringendo, ad *vomiturionitiones*, immo *vomitiones* vsque exercendo, aut diuturnam *cardialgiam*, grauitatem ac *nauſeam* relinquendo, quin retinendo, immo ad quemcunque aſſumtum ingeſtumue cibum, vel potum *tormina* excitando, cæt.; ea, inquam, omnia vulgo quoque notiora ſunt, quam vt in eorum nuda Hiſtoria ac relatione diu hærere opus eſſe videatur. Immo illa quoque non magis incognita exſiſtunt, vt *imbelles*, quin *torpidi ſegnesque*, ad oblatas tales alterationes vagi atque inconſtantes ſint nonnumquam homines, vt citius vincantur quam, vt ita dicam, impetantur, & ad patheticas tales commotiones vel repente *Lipothymia*, animi deliquio, corripiantur, vel incompleto quodam molimine, pertinaci tamen, *palpitatorio*, inquam, *cordis* motu easdem proſequantur; vt alii, ſi tentauerint quidem, molitique fuerint pertinaciter reſiſtere, ſine tamen non protinus ſequente atque impetrato, vtpote in congrue plane quæſito, longinquioris laboris pertæſi, iſtos ſuos conatus, vtpote fruſtraneos, repente remittant non ſolum, ſed & omnino quidquam præterea tentare faſtidiant, eoque repentinos, quin diuturnos, *languores* modo, mode *paralyſin*, nunc *apoplexiam*, aliquando *repentinam* omnino *mortem*, incurrant, miſerumque ac pertinacem reddant ſpiritum. Adeo, vt vel ex hac conſideratione pertinaciam partim, partim inconſtantiam, partim omnino deſperationem cordis humani, ſimulque ſummam Naturæ humanæ corruptionem, licentiam ac proteruiam, ad animum revocare, æſtimare, immo aſſequi quadantenus, quin dolere, liceat.

Theſ. L.

Quæ quidem omnia hactenus dicta, vt breuiter ſolum ac ſtrictim tantum commonſtrari potuerunt, late admodum patentia, interim, mea quidem conſcientia, aut ſententia, ad largiendum tamen rationabilem quemdam conceptum ſufficiunt, aut collineant certe, atque vlteriori penſitationi ac conſiderationi viam præmonſtrant, breuiſſime iterum ad cenſum aut memoriam reuocando, tamquam in vnum quaſi complexum nexumque comprehendendo ac colligendo, eo imprimis redeunt, Vt nimirum (1) Iræ imprimis indolem ac genium explicent perſpectamque tradant, hanc motum ſolum eſſe (conſiſtere in motu,) exhibeant, eumque concitatum quidem vtique, id eſt, naturalibus atque ordinariis motibus majori gradu vigentem; interim tamen non morboſum, aut præternaturalem; in ſe ſpectatum, ſed nonnaturalem (id eſt, ab homine naturaliter non emanentem,) ac ſalutarem, Ens rationale (ſeu νȣν ac mentem veteribus,) eumdem ad certum ſcopum inſtruens, ſupponentem: (νȣν vero, mentem, ſeu intelligentiam dicunt veteres, quo ipſo nimirum ſubinnuunt, ſicut & latiſſime explicant, eſſe aliquod Ens, Animam huius vniuerſi, ſeu Naturam in genere dictum, potentias ſcilicet, influentias ac virtutes primigenias illas ac primæuas, vniuerſales, quas Aſtris, ſeu vniuerſo ſtellari regimini non tam adſcripſerunt atque attribuerunt, quam ab eodem deriuarunt ac deduxerunt, a quibus potentiis, virtutibus ac facultatibus, non æternis, ſed primævis, Natura ſeu Anima fluxerit humana, diuinæ particula auræ prædita, facultatibus illis ſubiecta, a quibus regatur, commoueatur atque alteretur, quæ Natuæ humanæ illam iraſcendi quoque vim ac potentiam non ſolum, ſed actum non tam communicent, quam imprimant, naturam humanam ita afficiant; ſicut imprimis Martem voluerunt ac ſtatuerunt veteres bilem mouere, id eſt Iram ciere. cæt.) Dico, Agens illud in corpore humano certum finem his ipſis motibus ſuppo-

nere, immo intendere, ad illum contendere & collineare, rei cuiusdam vel aduerſæ, vel noxiæ immo tanto magis aduerſæ ſimul & noxiæ, remotionem, (licet reliquo horum motuum ſucceſſu ab intentione illa aberret,) velut rei præſenti aduerſæ non tam motus ſolum, quam Humores, quæ ipſi inſtar armorum ſunt, opponendo, (eo ipſo tum interioribus ſtrictis, tum exterioribus oppletis,) eisque velut iniuriam auertendo, quin vlciſcendo, (roboratis partibus, id eſt, tono earum aucto, ſuffulto, ſuſtentato, impulſo cum vi ac vigore Sanguine, tamquam ad vim vel fortiter inferendam, vel conſtanter repellendam atque amoliendam.) Sicut autem Iram materialiter in toto corpore nihil alterare dixi, id eſt, nec materias in corpore ad morbum faciendum diſponere, nec morboſas tales, actu peccantes materias ipſam corpori inferre, ita neque multum vtilitatis corpori contra promittere innuo: (niſi quod Iram frigidis ac ſegnibus torpidisque naturis bono eſſe, calidum innatum fouere atque excitare Galenus, & Cicero Iram cotem fortitudinis eſſe, dixerint; immo auctores quidam, Iram v. g. diu ſuppreſſas ſanguineas excretiones ſingulari quodam vigore atque Energia revocaſſe aliquando, aliquando ambulandi impotentiam ademiſſe, loquelam amiſſam revocaſſe, cæt. teſtimonia perhibeant:) quin agnoſco potius, etiam ſine Ira hominem ſanum atque incolumem, quin plurimorum morborum ſecurum, viuere poſſe, ſine vlla turbatione interea, immo iuſta atque æquabili proportione ſeruata, motuum vitalium; dum animo ab omnibus, tanto magis iracundis, perturbationibus, quantum poteſt, libero, omnis generis excretiones quam maxime tranquille, moderate, conſtanterque ſuccedere, eoque Sanitatem quam maxime, certiſſime ac diutiſſime vigere, eamdem ſuperuenientem Sanitatem quam maxime dubiam (præſertim in ſenſibilioribus,) reddere, ſtatui corporis iam turbato accedentem dubios immo periculoſos eventus non minari magis, quam inferre, morboſos denique effectus (idiopathicos imprimis,) tum frequen

quenter affricare, tum efficaciſſime fouere, & ipſe iam deduxi, & omnia quoque practicorum teſtimonia confirmant. Hæc, inquam, omnia hactenus iuſta ſerie explicaui atque illuſtraui. Plurima alia, fateor, de Ira dicenda reſtarent, & reſtant, tum Phyſiologiæ, tum Pathologiæ medicæ eximiam profecto lucem atque commodum fœneratura, quis modus fiendi, inuadendi, in corpus humanum quaſi ingrediendi; quæ relatio & proportio cauſſæ ad Iram ciendum ſiue inferendum, quis habitus externorum obiectorum ad Iram cauſſandum, quis nexus indolis ac proportionis talium externarum rerum, & æſtimationis earum Naturæ; quæ tum formalis, tum materialis Iræ cauſſa, tam in genere, quam in ſpecie, cæt. quarum quidem rerum penſitationes ac ſpeculationes huic meæ deductioni imprimis anſam atq; occaſionem præbuerunt, Viroſque doctiſſimos, tum Phyſicos, tum Phyſiologos, iam a plurimis annis fruſtra multum exercuerunt; ſed cum iſta omnia latiſſime profecto pateant, & longe aliam, ac prolixam omnino, deductionem ac demonſtrationem ſiue ſupponant, ſiue poſtulent, ſpatio hac vice excluſos, in generalioribus ſolum hærere iiſque contentos eſſe, reliqua autem vlteriori occaſioni reſeruare aut commendare, oportuit. Cum interim (omiſſis reliquis omnibus,) ab antiquiſſimis temporibus Medici reciprocum quemdam habitum, mutuum reſpectum effectumque agnouerint inter Iram ac bilem, ita, vt Iracundiam vel a bile oriri, bilem fouere aut producere Iram, vel ad minimum bilem ab Ira commoueri, atque ad varios heteroclitos motus effectuſque diſponi, crediderint ac contenderint, idque magis a poſteriori, dum nimirum iracundos, magis bilioſos, & hos magis magis iracundos, ad Iram procliues pronoſque eſſe (Galen. lib. 6. de ſan. tuend. lib. 2. de natur. fac. lib. 10 de ſimpl. med. fac. cæt.) ſibi viſi ſunt deprehendiſſe, immo bilem ſub Ira ordinarie excerni atque effundi obſeruarunt; proinde hanc ſententiam, an illam probare velint integram, vel ex parte ſolum laudare, vel damnare totam, eruditorum iudicio ac diſquiſitioni commendo.